

IZVORNI NAUČNI ČLANAK

Doc. dr. sc. *Sladana Aras Kramar**

SURADNJA CENTRA ZA SOCIJALNU SKRB I SUDA U OBITELJSKIM SUDSKIM POSTUPCIMA – NOVO HRVATSKO OBITELJSKOPRAVNO UREĐENJE

Apstrakt: Cilj rada je analizirati nadležnost te procesne uloge centra za socijalnu skrb u ostvarivanju obiteljskopravne zaštite djece prema novom Obiteljskom zakonu Republike Hrvatske iz 2014. (u daljnjem tekstu: ObZRH 2014).

Najprije se razmatraju uloge centra za socijalnu skrb kao stranke obiteljskih sudskih postupaka. Potom slijedi analiza odredaba ObZRH-a 2014 o centru za socijalnu skrb kao (privremenom) zakonskom zastupniku djeteta te pomoćnom tijelu suda. Prilikom razmatranja položaja centra za socijalnu skrb kao pomoćnog tijela suda posebno se uzima u obzir položaj djeteta u obiteljskim sudskim postupcima prema novom hrvatskom obiteljskopravnom uređenju.

U posebnom, šestom dijelu rada raspravljaju se metode sporazumnog rješavanja obiteljskopравnih sporova prema novom ObZRH-u 2014, obvezno savjetovanje i obiteljska medijacija, te uloge centra za socijalnu skrb u njihovom provođenju.

U zaključnom dijelu rada autorica je naznačila sažetak rezultata istraživanja te određene projekcije de lege ferenda o suradnji centra za socijalnu skrb i suda, kao i nadležnosti te procesnim ulogama centra, u cilju pragmatičnog uređenja postupaka u obiteljskim stvarima u kojima sudjeluju djeca te, posljedično, bolje supstancijalno-procesne zaštite dobrobiti djeteta.

Ključne riječi: centar za socijalnu skrb, sud, stranka, umješac, zastupnik, dijete, postupak, posredovanje, obvezno savjetovanje, obiteljska medijacija.

1. UVOD

Reforma obiteljskog zakonodavstva Republike Hrvatske, koja je počela 2012. osnivanjem Radne skupine Ministarstva socijalne politike i mladih, rezultirala je donošenjem novog Obiteljskog zakona.¹

* Docentica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu,
e-mail: saras@pravo.hr

1 Obiteljski zakon Republike Hrvatske iz 2014, *Narodne novine RH*, br. 75/14, 83/14 – v. odluka USRH (u daljnjem tekstu: ObZRH 2014).

Obiteljski zakon Republike Hrvatske donesen je u lipnju 2014, a čemu su prethodile javne rasprave koje su se vodile o Tezama za Nacrt prijedloga Obiteljskog zakona u svibnju i lipnju 2013.² te o Nacrtu prijedloga Obiteljskog zakona u kolovozu i rujnu iste godine.³ 10. prosinca 2013. zaključena je rasprava u Hrvatskom saboru o Nacrtu prijedloga Obiteljskog zakona, gdje je i usvojen 13. prosinca 2013. Konačni prijedlog Obiteljskog zakona usvojen je 17. travnja 2014. na 151. sjednici Vlade Republike Hrvatske,⁴ a konačno je donesen na 13. sjednici Sabora, 20. lipnja 2014, uz 79 glasova za, 15 protiv i 3 suzdržana glasa.⁵

Odredbe ObZRH-a 2014 kojima se propisuje osnivanje, financiranje, djelatnost, ustrojstvo te nadzor nad Centrom za posebno skrbništvo (čl. 544–550. ObZRH 2014) stupile su na snagu osmoga dana od dana objave u Narodnim novinama (čl. 563. ObZRH 2014). Najveći dio ObZRH-a 2014 stupio je na snagu 1. rujna 2014, osim odredaba o obvezatnosti prvog sastanka obiteljske medijacije koje stupaju na snagu 1. siječnja 2015.

ObZRH 2014 zapravo je treći zakon s istim imenom koji je Republika Hrvatska donijela nakon svojeg osamostaljenja, a koji u odnosu na svoje istoimene prethodnike,⁶ donosi znatnije kvalitativne i kvantitativne promjene. Pravno-politički cilj kojim se hrvatski zakonodavac rukovodio prilikom donošenja novog Obiteljskog zakona bio je u podizanju razine zaštite djece te odraslih osoba pod skrbništvom.⁷ Stoga su kvalitativne promjene u prvom redu usmjerene na uređenje pravnih odnosa roditelja i djece, mjere za zaštitu prava i dobrobiti djeteta, posvojenje, skrbništvo te uzdržavanje djece.

Iako su novim Obiteljskim zakonom izvršene određene intervencije u sistematiku samog Zakona te normativnu terminologiju, ObZRH 2014 (i

2 Vidi http://www.mspm.hr/djelokrug_aktivnosti/javna_rasprava/okoncane_rasprave/savjetovanje_s_javnoscju_i_zainteresiranom_javnoscju_o_nacrtu_prijedloga_iskaza_za_obiteljski_zakon, 28. 07. 2014.

3 Vidi http://www.mspm.hr/novosti/vijesti/arhiva_vijesti/kolovoz_2013/nacrt_prijedloga_obiteljskog_zakona_i_prijedlog_iskaza_o_procjeni_ucinaka_propisa, 28. 07. 2014.

4 Vidi <https://vlada.gov.hr/sjednice-i-odluke/151-sjednica-vlade-republike-hrvatske/11419>, 28. 07. 2014.

5 Vidi <http://www.sabor.hr/konacni-prijedlog-obiteljskog-zakona-drugo-citanje>, 28. 07. 2014.

6 Vidi Obiteljski zakon Republike Hrvatske iz 1998, *Narodne novine RH*, br. 162/98 (u daljnjem tekstu: ObZRH 1998). Obiteljski zakon Republike Hrvatske iz 2003, *Narodne novine RH*, br. 116/03, 17/04, 136/04, 107/07, 57/11 – v. čl. 52. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, 61/11, 25/13 – v. čl. 100. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ObZRH 2003).

7 Vidi *Obrazloženje Konačnog prijedloga Obiteljskog zakona*, travanj 2014, str. 172–175, file:///C:/Users/Admin/Downloads/PZ_544.pdf, 28. 07. 2014.

dalje) je *sedes materiae* obiteljskog (materijalnog) prava i postupka unatoč određenim nastojanjima za donošenje posebnog propisa koji bi uređivao obiteljske sudske postupke. Tako ObZRH 2014 uređuje brak, izvanbračnu zajednicu žene i muškarca, odnose roditelja i djece, mjere za zaštitu prava i dobrobiti djeteta, posvojenje, skrbništvo, uzdržavanje te postupke u vezi s obiteljskim odnosima i skrbništvom (čl. 1. st. 1. ObZRH 2014). Uz to, novi Zakon stavlja težište na izvansudske mehanizme rješavanja obiteljskopравnih sporova, tako da ObZRH 2014 propisuje i postupke u vezi s obiteljskim odnosima koji se vode pred tijelima koja ne pripadaju sudbenoj vlasti (obvezno savjetovanje i obiteljsku medijaciju) (čl. 1. st. 1. ObZRH 2014).

Važnu ulogu u ostvarivanju (obiteljsko)pravne zaštite djece te odraslih osoba pod skrbništvom prema novom Obiteljskom zakonu Republike Hrvatske, kao i prema njegovim istoimenim prethodnicima, imali su odnosno imaju (i) centri za socijalnu skrb. Međutim, ObZRH-om 2014 došlo je do redefiniranja nadležnosti, procesnih uloga centara za socijalnu skrb te osnova njihove suradnje sa sudovima u ostvarivanju (obiteljsko)pravne zaštite djece i odraslih osoba pod skrbništvom.

Množinu uloga te zadaća u obiteljskim sudskim postupcima centar za socijalnu skrb (organ starateljstva⁸) dobio je u razdoblju od 1971. do 1991., u kojem je vrijedilo socijalističko republičko zakonodavstvo.⁹ Zajednička je karakteristika novih obiteljskih i procesnih zakona socijalističkih republika i pokrajina bila što su, u odnosu prema bivšim savezним propisima koji su vrijedili od 1945. do 1971., u znatnoj mjeri ojačali položaj organa starateljstva u postupku pred sudom i povjerali mu funkcije i procesne uloge koje prije nije imao. Novo je socijalističko republičko i pokrajinsko obiteljsko zakonodavstvo, naime, bilo uvelo značajne novine u pogledu sudjelovanja organa starateljstva kao stranke i umješaća *sui generis* u obiteljskim sudskim postupcima. Novinu je predstavljalo i to što je „postupak radi pokušaja mirenja” bračnih drugova u vezi s brakorazvodnom parnicom u zakonima nekih republika i pokrajina bio prešao (potpuno ili djelomično) u nadležnost organa starateljstva.¹⁰

8 U tom periodu poslove današnjih centara za socijalnu skrb obavljali su organi starateljstva.

9 Vidi Zakon o braku i porodičnim odnosima SR Hrvatske, *Narodne novine SRH*, br. 11/78; Porodični zakon SR Bosne i Hercegovine, *Sl. list SRBIH*, br. 21/79; Zakon o braku i porodičnim odnosima SR Srbije, *Sl. glasnik SRS*, br. 22/80; Zakon o posebnim parničnim postupcima u porodičnim sporovima SR Makedonije, *Sl. vesnik SRM*, br. 13/78; Zakon o odnosima roditelja i djece SR Crne Gore, *Sl. list SRCG*, br. 54/75; Zakon o braku i porodičnim odnosima SAP Kosova, *Sl. list SAPK*, br. 10/84.

10 Treba istaknuti da je od svih obiteljskih zakona socijalističkih republika i pokrajina jedino hrvatski Zakon o braku i porodičnim odnosima iz 1978. sadržavao opće i sistemski središnje odredbe o ulozi i procesnom položaju organa starateljstva, koje su

Ta je reforma bitno pomakla težište sa sudske procedure k široj društvenoj akciji – prevenciji, mirenju, materijalnoj pomoći, liječenju poremećenih odnosa, razrješavanju konfliktnih situacija. U literaturi su novine koje su uvedene novim socijalističkim obiteljskim i procesnim zakonima republika i pokrajina označene kao proces „dejurizacije pravne norme, podruštvljenja prava i organa i postepenog odumiranja prava u ovoj oblasti”.¹¹ Množina uloga organa starateljstva u obiteljskim sudskim postupcima bila je u skladu i s pravno-političkim načelima socijalističkog uređenja, posebno u skladu s paternalističkim stavom.¹²

Nakon temeljitih političko-pravnih promjena te stjecanja neovisnosti i suverenosti Republike Hrvatske (1991) nužno je uslijedila i reforma pravnog sustava. Zakon o braku i porodičnim odnosima¹³ važio je u Republici Hrvatskoj sve dok nije zamijenjen Obiteljskim zakonom iz 1998. kojim su zapravo preuzete odredbe ZBPOH-a. Taj je zakon iz 1998. potom relativno brzo zamijenjen novim Zakonom istoga imena, (drugim) Obiteljskim zakonom iz 2003. koji je uz izmjene i dopune iz 2004, 2007, 2011. i 2013.¹⁴ bio na snazi do 1. rujna 2014.

bile dodatno razrađene za pojedine posebne postupke i specifične procesne situacije koje su u njima mogle nastati. O tome vidi više u: Aras, S., 2013, Uzdržavanje djece. Sudski alimentacijski postupci u domaćem i poredbenom pravu, Zagreb, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 44–57.

- 11 Mladenović, M., 1984, Osnovna koncepcijska opredeljenja novog porodičnog zakonodavstva i njihov značaj za efikasnije ostvarivanje uloge suda i organa starateljstva u primeni porodičnog prava, u: *Saradnja suda i organa starateljstva u primeni novih porodičnih zakona* (Referati i saopštenja sa savetovanja održanog 17. i 18. maja 1984. godine na Pravnom fakultetu u Beogradu), Beograd, Institut za pravne i društvene nauke Pravnog fakulteta u Beogradu, str. 6, 11.
- 12 Prema jednom shvaćanju, obitelj je bila posljednji nepravedni i sebični ostatak klasnog društva. Ona je bila najveći nositelj društvenih nejednakosti, društvene moći i ugleda. Zato je najvažniji zadatak društva bio da razvlasti obitelj i da društvo preuzme brigu o djeci, jer su sva djeca bila nesretna: jedna zato što nisu imala, a druga zato što su imala obitelj. Ovo učenje smatralo se „Engelsovom greškom”. Nesporazumi oko ideološkog određivanja mjesta i značaja obitelji odrazili su se na njezino mjesto i značaj i u socijalističkom pravu. Tako Ustav SFRJ iz 1974, *Sl. list SFRJ*, br. 9/74, nije priznao obitelj kao bazičnu ustanovu i jednog od nositelja samoupravnog društva. Umjesto toga, bio je zadržan paternalistički stav („porodica uživa društvenu zaštitu”). Vidi Mladenović, M., 1984, str. 12.
- 13 Zakon o braku i porodičnim odnosima SR Hrvatske, *Narodne novine SRH*, br. 11/78, 45/89, 51/89 – pročišćeni tekst, 59/90 (u daljnjem tekstu: ZBPOH).
- 14 Zakon o izmjenama i dopunama Obiteljskog zakona iz 2004, *Narodne novine RH*, br. 17/04. Zakon o izmjeni Obiteljskog zakona iz 2004, *Narodne novine RH*, br. 136/04. Zakon o izmjenama i dopunama Obiteljskog zakona iz 2007, *Narodne novine RH*, br. 107/07. Vidi čl. 52. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2011, *Narodne novine RH*, br. 57/11. Zakon o izmjeni Obiteljskog zakona iz 2011, *Narodne novine RH*, br. 61/11. Vidi čl. 100. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2013, *Narodne novine RH*, br. 25/13.

Procesne odredbe sadržane u osmom dijelu Obiteljskog zakona iz 2003. o sudjelovanju centra za socijalnu skrb u postupku preuzete su iz Obiteljskog zakona iz 1998, a ove iz Zakona o braku i porodičnim odnosima. Cijeli navedeni povijesni slijed promjena u propisima o sudjelovanju centra za socijalnu skrb u sudskom postupku odvijao se uz promjene u terminologiji te manje i neznatne redakcijske razlike u formulaciji pojedinih odredaba. Određene intervencije u odredbe o sudjelovanju centra za socijalnu skrb u postupku izvršene su Zakonom o izmjenama i dopunama Obiteljskog zakona iz 2007, ali njima nisu mijenjane procesne uloge centra u postupku, koje on ima od Zakona o braku i porodičnim odnosima iz 1978, kao i osnove suradnje centra te suda u tim postupcima. To bi vrijedilo, također, i za odredbe o mirenju (koje je ObZRH-om 1998 nazvano posredovanje) u bračnim sporovima, a koji je postupak ZBPOH-om iz nadležnosti suda prešao u nadležnost organa starateljstva (čl. 59–66. ZBPOH). Iako je naime bilo pokušaja da se izvrše određene intervencije u odredbe o sadržaju te svrsi postupka mirenja (posredovanja),¹⁵ glavni cilj mirenja (posredovanja) bio je pomirenje bračnih drugova i spašavanje braka, a ne sporazumno uređenje konfliktnih obiteljskih odnosa u koje su uključena djeca (*arg. ex.* čl. 44. st. 1. t. 1, čl. 48. ObZRH 2003).¹⁶

Mnoštvo uloga centra za socijalnu skrb u obiteljskim sudskim postupcima koje su preuzete iz socijalističkog obiteljskog zakonodavstva

- 15 O povijesnom pregledu uređenja postupka mirenja (posredovanja) u hrvatskom pravu, kao i intervencijama koje su učinjene u taj postupak pojedinim zakonima te njihovim izmjenama i dopunama, vidi više u: Čulo Margaletić, A., 2014, *Mirno rješavanje obiteljskopравnih sukoba interesa*, Osijek, Pravni fakultet Sveučilišta u Osijeku, str. 161–178.
- 16 Prvo, postupak posredovanja prije razvoda braka provodio se prije pokretanja svih postupaka radi razvoda braka tužbom, neovisno o tome jesu li bračni drugovi imali djecu (čl. 44. st. 1. t. 1. ObZRH 2003). Drugo, ObZRH 2003 je sadržaj i cilj postupka posredovanja bio odredio u čl. 48. prema kojemu „(1) Posredovatelj će o uzrocima koji su doveli do poremećenosti bračnih odnosa ispitati stranke te nastojati da se ti uzroci otklone i bračni drugovi pomire. (2) Posredovatelj će upoznati bračne drugove s pravnim i s psihosocijalnim posljedicama razvoda braka.” Dakle, među sadržajem i ciljevima postupka posredovanja uopće se nije navodilo pokušaj i pomoć u postizanju sporazuma o pravnim pitanjima koja se odnose na djecu. Treće, (i) Pravilnik o osnovnim elementima koje mora sadržavati stručno mišljenje u postupku posredovanja prije razvoda braka Republike Hrvatske iz 2005, *Narodne novine RH*, br. 32/05, u čl. 2. određivao je sadržaj stručnog mišljenja, a prema kojemu je stručno mišljenje sadržavalo: (1) broj i datum sudske odluke o izboru posredovatelja, (2) socijalnu anamnezu za bračne drugove, (3) podatke o dinamici odnosa u obitelji, te (4) procjenu mogućnosti održavanja partnerskih odnosa u budućnosti. Dakle, među elementima koje je trebalo sadržavati stručno mišljenje nije se navodilo spremnost odnosno pokušaj bračnih drugova na sporazumno uređenju spornih pravnih pitanja koja se odnose na djecu. Četvrto, postupak posredovanja se provodio samo prije razvoda braka bračnih drugova, a ne i u slučaju prestanka zajednice života izvanbračnih drugova s djecom (*arg. ex.* čl. 44. ObZRH 2003).

Hrvatske, uz naglašenu oficijelnost i inkvizitornost tih postupaka, u kontekstu potrebe da se supstancijalno-procesno zaštiti dobrobit djeteta, bilo je otvorilo pitanje pridonosi li sudjelovanje centra za socijalnu skrb, kao i mogućnost da se javi u više različitih procesnih uloga u pojedinom obiteljskom sudskom postupku, u stvarnosti zaštiti dobrobiti djeteta.

Novim, trećim Obiteljskim zakonom Republike Hrvatske redefinirane su procesne uloge centra za socijalnu skrb u obiteljskim sudskim postupcima, među ostalim, napuštanjem rješenja prethodnih istoimenih zakona o ulozi centra za socijalnu skrb kao umješača u postupcima u kojima se odlučuje o pravima i dužnostima u odnosima roditelja i maloljetne djece ili punoljetnih osoba koje nisu u stanju same skrbiti se o svojim pravima i interesima (obvezatna intervencija), odnosno kada je to potrebno radi zaštite prava i interesa stranke koja se nije sposobna sama o njima brinuti, a osobito radi zaštite prava i interesa maloljetnoga djeteta ili punoljetnoga djeteta nad kojim roditelji ostvaruju roditeljsku skrb nakon punoljetnosti (fakultativna intervencija). Razlog je tome, kako to proizlazi iz Obrazloženja Konačnog prijedloga Obiteljskog zakona, što je dosadašnja praksa pokazala da se centar za socijalnu skrb uopće nije služio ovlaštenjima koje je imao kao umješač, odnosno da se komunikacija među sudovima i centrima za socijalnu skrb svodila samo na dostavu podnesaka. Centar za socijalnu skrb nije se odzivao pozivima suda za sudjelovanje u postupku, čime je dolazilo do odugovlačenja postupaka u obiteljskim stvarima.¹⁷

Prema novomu hrvatskom uređenju stoga centar za socijalnu skrb u obiteljskim sudskim postupcima sudjeluje (samo) kao stranka, zakonski zastupnik djeteta te pomoćno tijelo suda (čl. 353. ObZRH 2014).

Osim toga, novim Obiteljskim zakonom uređeni su obvezno savjetovanje i obiteljska medijacija kao postupci čiji je krajnji cilj sporazumno rješenje spora iz obiteljskog odnosa u koji su uključena djeca (čl. 321. st. 1, čl. 331. st. 1. ObZRH 2014). Naime, unatoč određenim intervencijama u odredbe o mirenju (posredovanju) bračnih drugova, kako je već napomenuto, primarni cilj toga postupka bio je pokušaj mirenja bračnih drugova te spašavanja braka (*arg. ex.* čl. 44. st. 1. t. 1, čl. 48. ObZRH 2003),¹⁸ a što se u praksi događalo iznimno rijetko.¹⁹ Osim toga, neovisno o mogućim

17 *Obrazloženje Konačnog prijedloga Obiteljskog zakona*, travanj 2014, str. 289–290. O položaju centra za socijalnu skrb kao specifičnog umješača u hrvatskom pravu vidi više u: Aras, S., 2013, str. 283–288, 439–441.

18 Vidi *supra ad* bilješka 16. O različitim shvaćanjima o cilju instituta posredovanja prema tada važećim hrvatskim Obiteljskim zakonima iz 1998. i 2003. vidi u: Čulo Margaletić, A., 2014, str. 169, 171, 175.

19 Za podatke o broju (uspjelo) provedenih postupaka posredovanja u 2013. vidi u: *Godišnja statistička izvješća o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti te zaštiti tjelesno ili mentalno*

prijeporima oko same svrhe instituta mirenja (posredovanja), taj je postupak bio rezerviran samo za bračne drugove (s djecom) koji su se odlučili razvesti, a ne i za izvanbračne drugove koji imaju djecu (*arg. ex:* čl. 44. ObZRH 2003).

U radu će se analizirati nadležnost te procesne uloge centra za socijalnu skrb u ostvarivanju obiteljskoppravne zaštite djece prema novom hrvatskom obiteljskoppravnom uređenju (ObZRH 2014).²⁰ U tom kontekstu, najprije će se razmotriti uloga centra za socijalnu skrb kao stranke obiteljskih sudskih postupaka.²¹ Potom slijedi analiza odredaba ObZRH-a 2014 o centru za socijalnu skrb kao (privremenom) zakonskom zastupniku djeteta²² te pomoćnom tijelu suda.²³ Prilikom razmatranja položaja centra za socijalnu skrb kao pomoćnog tijela suda posebno će se uzeti u obzir položaj djeteta u obiteljskim sudskim postupcima prema novom hrvatskom ObZ-u.

U posebnom, šestom dijelu rada raspravit će se metode sporazumnog rješavanja obiteljskoppravnih sporova prema novom hrvatskom Obiteljskom zakonu (2014), obvezno savjetovanje i obiteljska medijacija, te uloge centra za socijalnu skrb u njihovom provođenju.²⁴

Konačno, naznačit će se sažetak rezultata istraživanja te određene projekcije *de lege ferenda* o suradnji centra za socijalnu skrb i suda, kao i nadležnosti te procesnim ulogama centra, u cilju pragmatičnog uređenja postupaka u obiteljskim stvarima u kojima sudjeluju djeca te, posljedično, bolje supstancijalno-procesne zaštite dobrobiti djeteta.²⁵

Iako centar za socijalnu skrb ima važnu ulogu i u skrbničkoj zaštiti odraslih osoba, kao i u statusnom postupku radi lišenja te vraćanja poslovne sposobnosti,²⁶ u radu će se razmotriti sudjelovanje centra u sudskim postupcima te njegova suradnja sa sudom u cilju obiteljskoppravne zaštite djece.

Ako iz konteksta ne proizlazi drugačije, u radu se pod pojmom djeteta razumijeva osoba do navršene osamnaeste godine života.

oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2013. godini, (http://www.mspm.hr/djelokrug_aktivnosti/socijalna_skrb/statisticka_izvjesca/godisnje_izvjesce_2013, 06. 09. 2014).

20 Vidi *infra ad* 2.

21 Vidi *infra ad* 3.

22 Vidi *infra ad* 4.

23 Vidi *infra ad* 5.

24 Vidi *infra ad* 6.

25 Vidi *infra ad* 7.

26 O novom uređenju skrbničke zaštite odraslih osoba, kao i postupku radi (djelomičnog) lišenja poslovne sposobnosti u hrvatskom pravu vidi više u: Aras, S., Milas Klarić, I., 2014, Primjena Konvencije o pravima osoba s invaliditetom u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini: stvarnost ili utopija?, u: *Zbornik radova II. međunarodne konferencije Bosna i Hercegovina i euroatlantske integracije. Trenutni izazovi i perspektive*, Bihać, Pravni fakultet Univerziteta u Bihaću, Centar za društvena istraživanja Internacionalnog Burč univerziteta, godina 2/ broj 2, tom I., str. 333–360.

2. CENTAR ZA SOCIJALNU SKRB I OBITELJSKOPRAVNA ZAŠTITA DJECE: OPĆENITO

Centri za socijalnu skrb kao javne ustanove socijalne skrbi imaju značajnu ulogu u obavljanju djelatnosti socijalne skrbi i obiteljskoppravne zaštite (čl. 124. st. 1. t. 1, čl. 126–129. Zakona o socijalnoj skrbi²⁷).

Tako centar za socijalnu skrb na temelju javnih ovlasti, među ostalim, rješava u prvom stupnju u upravnom području socijalne skrbi i obiteljskoppravne zaštite i drugim pravima u skladu s odredbama ZSSRH-a i posebnih propisa (čl. 127. t. 1. ZSSRH); daje podatke o obiteljskim prilikama, mišljenja i prijedloge u sudskim postupcima koji se odnose na obiteljskoppravnu zaštitu (čl. 127. t. 5. ZSSRH); on sudjeluje kao stranka ili umješać pred sudom i drugim državnim tijelima kada se radi o zaštiti osobnih interesa djece i drugih članova obitelji koji se ne mogu brinuti sami o sebi ni o svojim pravima i interesima (čl. 127. t. 7. ZSSRH); te provodi posredovanje u postupku razvoda braka (čl. 127. t. 10. ZSSRH).²⁸

Uz obavljanje djelatnosti socijalne skrbi i obiteljskoppravne zaštite na temelju javnih ovlasti, centar za socijalnu skrb u sjedištu jedinice područne (regionalne) samouprave, odnosno Centar za socijalnu skrb Grada Zagreba, obavlja i poslove savjetodavnog i preventivnog rada i druge stručne poslove koji se odnose, među ostalim, na obiteljsku medijaciju (čl. 129. t. 5. ZSSRH).

U obiteljskim sudskim postupcima centar za socijalnu skrb može se javiti kao stranka (čl. 353. t. 1. ObZRH 2014),²⁹ (privremeni) zakonski zastupnik djeteta (čl. 353. t. 2. ObZRH 2014)³⁰ te pomoćno tijelo suda (čl. 353. t. 3. ObZ 2014).³¹ Pritom, kao što je već rečeno u uvodnom dijelu

27 Zakon o socijalnoj skrbi Republike Hrvatske iz 2013, *Narodne novine RH*, br. 157/13 (u daljnjem tekstu: ZSSRH). Stupio je na snagu 1. 1. 2014. (čl. 278. ZSSRH).

28 ObZRH-om 2014 se institut posredovanja prije razvoda braka, kako je već navedeno u uvodnom dijelu, zamjenjuje novim izvansudskim mehanizmima sporazumnog rješavanja obiteljskoppravnih sporova u koji su uključena djeca (obvezno savjetovanje i obiteljska medijacija). Stoga treba uzeti da je ObZRH-om 2014 derogirana odredba ZSSRH-a koja propisuje da centar za socijalnu skrb na temelju javnih ovlasti provodi posredovanje u postupku razvoda braka. To stoga što je ZSSRH donesen 2013, pa bi trebalo primijeniti načelo *lex posterior derogat legi priori*. Uz to, ObZRH 2014 je *lex specialis* za postupke u obiteljskoppravnim sporovima.

29 Vidi čl. 354. u vezi s čl. 24, čl. 49. st. 1. t. 2, čl. 71. t. 4, čl. 387, čl. 388, čl. 116. st. 3, čl. 125. st. 4, čl. 478, čl. 479. st. 1, čl. 173. st. 3, čl. 150. t. 1, čl. 151. st. 1, čl. 154. st. 2, čl. 156. st. 1, čl. 165. st. 1, čl. 167. st. 2. i 4, čl. 169. st. 1, čl. 172. st. 1, čl. 176. st. 2, čl. 179. st. 1, čl. 195. st. 3, čl. 486, čl. 190. st. 1, čl. 493. st. 2. i 3, čl. 513. st. 2. ObZRH-a 2014.

30 Vidi čl. 355. u vezi s čl. 68. st. 2, čl. 161. st. 4, čl. 169. st. 5, čl. 383. st. 4–6, čl. 424. st. 2–6, čl. 527. st. 2, čl. 537. st. 2. ObZRH-a 2014.

31 Vidi čl. 356, čl. 357. u vezi s čl. 151. st. 2. i 3, čl. 152. st. 4, čl. 155. st. 1. t. 1, čl. 156. st. 3. i 4, čl. 158. st. 3, čl. 163. st. 1, čl. 165. st. 2, čl. 167. st. 3, čl. 169. st. 1, čl. 171. t. 3. i 4, čl. 172. st. 2, čl. 416. st. 1. t. 3, čl. 516. st. 1, čl. 536. st. 3. ObZRH-a 2014.

rada, ObZRH-om 2014 napuštena su rješenja uvedena u hrvatski sustav ZBPOH-om o sudjelovanju centra za socijalnu skrb kao umješača *sui generis* u obiteljskim sudskim postupcima.³²

Centar za socijalnu skrb u obavljanju djelatnosti socijalne skrbi i obiteljskopravne zaštite ne sudjeluje samo u obiteljskim sudskim postupcima kao stranka, (privremeni) zakonski zastupnik djeteta te pomoćno tijelo suda, već su u njegovoj nadležnosti (i) izvansudski postupci čiji je cilj sporazumno rješenje spora iz obiteljskog odnosa u koji su uključena djeca (čl. 321, st. 1. i 2, čl. 331. st. 1. ObZRH 2014). Osim toga, centar za socijalnu skrb na temelju javnih ovlasti u ostvarivanju socijalne skrbi i obiteljskopravne zaštite djece odlučuje u upravnom postupku o stvarima skrbnništva (za djecu) (čl. 224–231. ObZRH 2014), pa tako i imenuje posebne skrbnike djeci koja sudjeluju u obiteljskim sudskim postupcima (čl. 240. ObZRH 2014),³³ o posvojenju (čl. 200–217. ObZRH 2014)³⁴ te roditeljskoj skrbi i mjerama za zaštitu prava i dobrobiti djeteta (čl. 134–148. ObZRH 2014).³⁵

- 32 U tom smislu je ObZRH 2014 (djelomice) derogirao odredbu čl. 127. t. 7. ZSSRH-a o sudjelovanju centra za socijalnu skrb kao umješača pred sudom (u obiteljskim sudskim postupcima).
- 33 Novim Obiteljskim zakonom (2014) propisano je ustrojavanje nove ustanove za zastupanje djece (i odraslih osoba), koju Zakon naziva Centar za posebno skrbništvo (čl. 544–550. ObZRH 2014). Naime, zbog otklanjanja sukoba interesa do kojih može doći kad je u pojedinom postupku u kojem se odlučuje o pravima te interesima djeteta centar za socijalnu skrb stranka, ali je ujedno i njegov djelatnik imenovan za posebnog skrbnika, u svim obiteljskim sudskim postupcima u kojima je potrebno da se osigura zastupanje djeteta neovisno od njegovih roditelja propisano je imenovanje posebnih skrbnika kao zastupnika djeteta iz Centra za posebno skrbništvo (vidi čl. 240. ObZRH 2014). Pritom je određeno koja osoba iz Centra za posebno skrbništvo može zastupati dijete. Posebni skrbnik je osoba s položenim pravosudnim ispitom zaposlena u Centru za posebno skrbništvo (čl. 240. st. 3. ObZRH 2014). O položaju djeteta u postupku prema novom Obiteljskom zakonu (2014) vidi više u: Aras, S., Položaj djeteta u postupku prema novom Obiteljskom zakonu, u: Barbić, J. (ur.), 2014, *Novo uređenje obiteljskih sudskih postupaka*, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, str. 35–65.
- 34 Unatoč određenim nastojanjima tijekom javnih rasprava o Tezama te Nacrtu prijedloga Obiteljskog zakona, postupak zasnivanja posvojenja nije prešao iz nadležnosti centra za socijalnu skrb u sudsku nadležnost. Međutim, ObZRH-om 2014 došlo je do promjena u odnosu na pristanke koji su potrebni za posvojenje djeteta. Dijete, osim ako je nahoče, ne može se više dati na posvojenje bez pristanka roditelja ili odluke suda kojom se nadomještava pristanak roditelja (čl. 188, čl. 190. ObZRH 2014).
- 35 ObZRH-om 2014 u značajnijoj mjeri su redefinirane mjere za zaštitu prava i dobrobiti djeteta. U odnosu na mjere iz nadležnosti centra za socijalnu skrb, prijašnja mjera nadzora nad ostvarivanjem roditeljske skrbi (čl. 110. ObZRH 2003) sadržajno je izmijenjena te zamijenjena dvjema novima: stručna pomoć i potpora u ostvarivanju skrbi o djetetu (čl. 140–144. ObZRH 2014) te intenzivna stručna pomoć i nadzor nad ostvarivanjem skrbi o djetetu (čl. 145–148. ObZRH 2014). Uz to, mjere za zaštitu imovinskih prava djeteta iz nadležnosti centra za socijalnu skrb prešle su u nadležnost suda (vidi čl. 178. ObZRH 2014).

U nastavku rada o centru za socijalnu skrb i obiteljskopravnoj zaštiti djece u Hrvatskoj prikazat će se novine u uređenju sudjelovanja centra za socijalnu skrb kao stranke,³⁶ (privremenog) zakonskog zastupnika djeteta³⁷ te pomoćnog tijela suda u obiteljskim sudskim postupcima.³⁸ Uz to, analizirat će se načela, struktura te ciljevi postupaka obveznog savjetovanja³⁹ te obiteljske medijacije.⁴⁰

3. CENTAR ZA SOCIJALNU SKRB KAO STRANKA OBITELJSKIH SUDSKIH POSTUPAKA

Kad centar za socijalnu skrb pokrene postupak pred sudom i kad se na temelju ovoga zakona treba uključiti u postupak pred sudom, on u postupku ima položaj stranke (čl. 354. st. 1. ObZRH 2014).

Budući da je centar za socijalnu skrb pravna osoba (*arg. ex:* čl. 124. st. 1. t. 1, čl. 125. i 126. ZSSRH) on ima pravnu i poslovnu sposobnost te, na području procesa, stranačku⁴¹ i (izvan)parničnu sposobnost⁴² (*arg. ex:* čl. 77. st. 1, čl. 79. st. 1. Zakona o parničnom postupku).⁴³

Prema ObZRH-u 2014, centar za socijalnu skrb može tužbom pokrenuti parnični postupak radi utvrđivanja postojanja ili nepostojanja braka (čl. 24. ObZRH 2014), radi poništaja braka zbog maloljetnosti, lišenja poslovne sposobnosti i nesposobnosti za rasuđivanje, krvnog srodstva, odnosa nastalih posvojenjem i postojanja ranijeg braka (čl. 49. st. 1. t. 2. u

36 Vidi *infra ad* 3.

37 Vidi *infra ad* 4.

38 Vidi *infra ad* 5.

39 Vidi *infra ad* 6.1.

40 Vidi *infra ad* 6.2.

41 Za određenje stranačke sposobnosti u hrvatskoj procesnoj doktrini vidi u: Triva, S., Dika, M., 2004, *Građansko parnično procesno pravo*, 7. izd., Zagreb, Narodne novine, str. 303–308; Dika, M., 2008, *Građansko parnično pravo; Stranke, njihovi zastupnici i treći u parničnom postupku; IV. knjiga*, Zagreb, Narodne novine, str. 28–45.

42 O terminima izvanparnična, parnična te postupovna sposobnost vidi više u: Aras, S., 2009, Postupovna sposobnost djece u obiteljskim statusnim izvanparničnim stvarima, u: *Zbornik radova povodom 20. godišnjice Konvencije o pravima djeteta*, Zagreb, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 197–199. Za određenje procesne odnosno parnične sposobnosti u hrvatskoj procesnoj doktrini vidi u: Triva, S., Dika, M., 2004, str. 308–313; Dika, M., 2008, str. 45–58.

43 Zakon o parničnom postupku Republike Hrvatske, *Službeni list SFRJ*, br. 4/77–35/91; *Narodne novine RH*, br. 26/91, 53/91, 91/92, 112/99, 88/01 – v. čl. 50. Zakona o arbitraži, 117/03, 88/05 – v. čl. 129. Zakona o izmjenama i dopunama Ovršnog zakona, 2/07 – v. odluku USRH od 20. prosinca 2006, 84/08, 96/08 – v. odluku USRH od 9. srpnja 2008, 123/08 – ispravak, 57/11, 148/11 – pročišćeni tekst, 25/13, 43/13 – rješenje USRH od 26. ožujka 2013. (u daljnjem tekstu: ZPPRH).

vezi s čl. 25–28. ObZRH 2014) te radi utvrđivanja očinstva (čl. 71. t. 4, čl. 387. ObZRH 2014). U odnosu na ObZRH 2003, krug parničnih postupaka koje je centar za socijalnu skrb procesno legitimiran pokrenuti ostao je zapravo isti, s time što je ObZRH-om 2014 napuštena mogućnost utvrđivanja majčinstva u sudskom postupku (*arg. ex.* čl. 58. i 59. ObZRH 2014)⁴⁴ pa centar nije više procesno legitimiran na pokretanje postupaka radi utvrđivanja majčinstva.

Od obiteljskih izvanparničnih postupaka u širem smislu, centar za socijalnu skrb ovlašten je prijedlogom pokrenuti posebne postupke radi ostvarivanja roditeljske skrbi i osobnih odnosa s djetetom⁴⁵ (čl. 479. st. 1. u vezi s čl. 478. ObZRH 2014⁴⁶), radi izricanja mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta (čl. 173. st. 3, čl. 150. t. 1, čl. 151. st. 1, čl. 154. st. 2, čl.

44 Iznimno, majčinstvo se može utvrđivati u sudskom postupku pokrenutom tužbom žene koja sebe smatra majkom, a koja osporava majčinstvo ženi koja je upisana u matricu rođenih kao majka djeteta te istodobno traži da se utvrdi njezino majčinstvo (čl. 59. i 395. ObZRH 2014). Međutim, centar za socijalnu skrb nije procesno legitimiran za pokretanje toga postupka (*arg. ex.* čl. 75, čl. 395. st. 1, čl. 397. st. 2. ObZRH 2014).

45 Reforma obiteljskog zakonodavstva donijela je i određene terminološke promjene. ObZRH 2014 koristi termin ostvarivanje „osobnih odnosa” umjesto termina ostvarivanje „susreta i druženja” s drugim roditeljem. Ostvarivanje osobnih odnosa, naime, neće značiti samo susrete i druženje nego boravak djeteta u domu kod drugoga roditelja nekoliko dana, tjedana, zatim komunikaciju s djetetom putem e-maila, skypa, telefona, dopisivanja, slanje darova i sl. *Obrazloženja Konačnog prijedloga Obiteljskog zakona*, travanj 2014, str. 204, 237.

46 U čl. 478. ObZRH-a 2014 određeni su postupci radi ostvarivanja roditeljske skrbi i osobnih odnosa s djetetom kao postupci u kojima se odlučuje o (1) medicinskim zahvatima povezanim s rizicima teških posljedica za zdravlje djeteta (čl. 88. st. 3. ObZRH 2014); (2) školovanju djeteta (čl. 94. st. 6. ObZRH 2014); (3) upravljanju i zastupanju djeteta u vezi s vrjednijim imovinskim pravima (čl. 98. st. 3, čl. 101. ObZRH 2014); (4) neslaganju roditelja o odlukama koje su bitne za dijete (čl. 109. ObZRH 2014); (5) pravu na informacije o bitnim okolnostima vezanim uz osobna prava djeteta (čl. 112. st. 2. i 4, čl. 121. st. 5. ObZRH 2014); (6) potpunom ili djelomičnom ograničavanju i vraćanju prava na ostvarivanje roditeljske skrbi (čl. 113. ObZRH 2014); (7) neslaganju roditelja i djetetova skrbnika oko zastupanja djeteta u slučaju mirovanja ostvarivanja roditeljske skrbi radi pravnih zapreka (čl. 114. st. 4. ObZRH 2014); (8) mirovanju ostvarivanja roditeljske skrbi radi stvarnih zapreka te njegovu prestanku (čl. 115. st. 1. i 4. ObZRH 2014); (9) povjeravanju ostvarivanja roditeljske skrbi drugomu roditelju ili drugoj osobi u slučaju mirovanja ostvarivanja roditeljske skrbi zbog stvarnih zapreka (čl. 115. st. 3. ObZRH 2014), ili smrti roditelja koji je samostalno ostvarivao roditeljsku skrb (čl. 116. st. 2. ObZRH 2014); (10) ostvarivanju osobnih odnosa djeteta s (polu)braćom, (polu)sestrama, bakom i djedom te drugim bliskim osobama i promjeni tog rješenja (čl. 120. st. 1. i 2. ObZRH 2014); (11) ograničenju ili zabrani ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom i promjeni tog rješenja (čl. 123. ObZRH 2014); (12) nadzoru nad ostvarivanjem osobnih odnosa s djetetom (čl. 124. ObZRH 2014); te (13) izmjeni odluke o ostvarivanju osobnih odnosa s djetetom ili zabrani ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom (čl. 125. st. 4. ObZRH 2014) (čl. 478. ObZRH 2014).

156. st. 1, čl. 165. st. 1, čl. 167. st. 2. i 4, čl. 169. st. 1, čl. 172. st. 1, čl. 176. st. 2, čl. 179. st. 1, čl. 195. st. 3, čl. 486. ObZRH 2014), radi donošenja odluke koja zamjenjuje pristanak roditelja na posvojenje (čl. 190. st. 1, čl. 493. st. 2. i 3. ObZRH 2014)⁴⁷ te radi predaje djeteta (čl. 513. st. 2. ObZRH 2014).⁴⁸

U odnosu na ObZRH 2003, novim Obiteljskim zakonom došlo je do širenja sudske nadležnosti u odnosu na nadležnost centra za socijalnu skrb, i to izvanparnične jurisdikcije na stvari roditeljske skrbi. Prema ObZRH-u 2014, u (izvanparničnom) postupku radi ostvarivanja roditeljske skrbi i osobnih odnosa s djetetom odlučuje se o pojedinim sadržajima roditeljske skrbi oko kojih postoji neslaganje među roditeljima, ili je pak roditeljima potrebna odluka suda za poduzimanje određenih radnji odnosno sklapanje pravnih poslova u ime i za račun djeteta, kao i o mirovanju ostvarivanja roditeljske skrbi zbog pravnih te stvarnih zapreka,⁴⁹ te ostvarivanju osobnih odnosa djeteta s (polu)braćom, (polu)sestrama, bakom i djedom te drugim bliskim osobama. Uz to, u izvanparničnom postupku odlučuje se i o ograničenju ili zabrani ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom te nadzoru nad ostvarivanjem osobnih odnosa s djetetom (*arg. ex* čl. 478. ObZRH 2014). Stoga je proširen i krug postupaka o ostvarivanju roditeljske skrbi koje je centar za socijalnu skrb ovlašten pokrenuti kao stranka (*arg. ex*: čl. 479. st. 1. u vezi s čl. 478. ObZRH 2014).

Također, za određivanje mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta došlo je do širenja sudske nadležnosti u odnosu na nadležnost centra za socijalnu skrb, i to propisivanjem mjera za zaštitu imovinskih prava djeteta za čije je određivanje nadležan sud (*arg. ex*: čl. 178, čl. 485. st. 2. ObZRH 2014). Stoga je, nakon ObZRH-a 2014, centar za socijalnu skrb ovlašten (samo) pokrenuti postupak radi određivanja mjera za zaštitu imovinskih prava djeteta, a ne i odrediti koju od tih mjera (*arg. ex*: čl. 179, čl. 486. st. 6. ObZRH 2014). Osim što je došlo do promjena u nadležnosti za određivanje pojedinih mjera, ObZRH-om sadržajno su redefinirane mjere

47 Vidi *supra ad* bilješka 34.

48 Tu se radi o ovršnom postupku radi predaje djeteta; dakle, izvanparničnom postupku u širem smislu.

49 Novim Obiteljskim zakonom (2014) napušteno je rješenje o stjecanju potpune poslovne sposobnosti maloljetnika starijeg od šesnaest godina koji je postao roditelj odlukom suda u izvanparničnom postupku te je uveden novi institut mirovanje ostvarivanja roditeljske skrbi zbog pravnih zapreka. Maloljetniku koji je postao roditelj miruje ostvarivanje roditeljske skrbi do njegove punoljetnosti (čl. 114. ObZRH 2014). Osim mirovanja ostvarivanja roditeljske skrbi zbog pravnih zapreka, ObZRH-om je uređeno i mirovanje ostvarivanja roditeljske skrbi zbog stvarnih zapreka (ako je roditelj spriječen iz objektivnih razloga dulje vrijeme ostvarivati roditeljsku skrb, kao što je, npr., u slučaju izdržavanja kazne zatvora, emigracije i sl.) (čl. 115. ObZRH 2014). Vidi *Obrazloženje Konačnog prijedloga Obiteljskog zakona*, travanj 2014, str. 219–221.

za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta na način da Zakon, osim što propisuje ovlast centra za socijalnu skrb za predlaganje pojedinih mjera, jasnije određuje njegove dužnosti u praćenju provedbe mjera te zahtjeva intenzivniju suradnju centra sa sudom.⁵⁰

Novinu u uređenju instituta posvojenja djeteta predstavlja propisivanje (izvanparničnog) postupka radi donošenja odluke koja zamjenjuje pristanak roditelja na posvojenje (čl. 190, čl. 493–495. ObZRH 2014). Tako će sud na zahtjev centra za socijalnu skrb prebivališta, odnosno boravišta roditelja (čl. 493. st. 2. ObZRH 2014) u izvanparničnom postupku donijeti rješenje koje nadomješta pristanak roditelja na posvojenje: (1) ako roditelj dulje vrijeme zloupotrebljava ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnost i prava ili svojim ponašanjem pokazuje nezainteresiranost za dijete, a posvojenje bi bilo za dobrobit djeteta (čl. 190. st. 1. t. 1. ObZRH 2014); (2) ako roditelj zloupotrebljava ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnost i prava u kraćem razdoblju u tolikoj mjeri da postoji vjerojatnost da mu se više neće moći trajno povjeriti skrb o djetetu (čl. 190. st. 1. t. 2. ObZRH 2014); ili (3) ako je roditelj nesposoban u tolikoj mjeri da nije trajno u stanju ostvarivati niti jedan sadržaj roditeljske skrbi i nema izgleda da će se dijete podizati u obitelji bližih srodnika, a posvojenje bi bilo za dobrobit djeteta (čl. 190. st. 1. t. 3. ObZRH 2014).⁵¹

Različito od ObZRH-a 2003, novi Obiteljski zakon (2014) jasno propisuje da centar za socijalnu skrb ima položaj stranke u (ovršnom) postupku radi predaje djeteta (čl. 354. st. 1. i 2. t. 7, čl. 513. st. 2. ObZRH 2014). Naime, prema ObZRH-u 2003 centar za socijalnu skrb mogao je podnijeti prijedlog za ovrhu radi predaje djeteta ako se roditelj s kojim je dijete trebalo živjeti nije bio protivio pokretanju ovršnog postupka (čl. 343. st. 2. ObZRH 2003). Pritom ObZRH 2003 nije bio propisao u kojem je obliku roditelj morao dati suglasnost; pisanom ili usmenom. Također, nije bilo određeno je li roditelj mogao tu suglasnost opozvati te je li mogao preuzeti od centra za socijalnu skrb vođenje postupka. Osim toga, nije bilo propisao je li roditelj uz centar za socijalnu skrb mogao poduzimati

50 Vidi *supra ad* bilješka 35. Tako je centar za socijalnu skrb dužan kad predlaže pojedine mjere iz nadležnosti suda za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta, odnosno kad ih druga osoba predlaže, priložiti odnosno dostaviti procjenu ugroženosti djeteta odnosno stručnu procjenu djeteta i obitelji, kao i prije isteka pojedinih mjera izraditi sveobuhvatnu obiteljsku procjenu odnosno završno izvješće o djetetu i roditelju (vidi čl. 151. st. 2. i 3, čl. 152. st. 4, čl. 155. st. 1. t. 1, čl. 156. st. 3. i 4, čl. 158. st. 3, čl. 163. st. 1, čl. 165. st. 2, čl. 167. st. 3, čl. 169. st. 1, čl. 171. t. 3. i 4, čl. 172. st. 2. ObZRH 2014).

51 Postupak je ovlašten pokrenuti centar za socijalnu skrb koji je imenovao skrbnika ako se nadomještava pristanak skrbnika na posvojenje (čl. 192. st. 2. i 3, čl. 493. st. 3. ObZRH 2014), a to će biti potrebno u slučaju ako je skrbnik osoba zaposlena u centru za socijalnu skrb (čl. 192. st. 2. ObZRH 2014) ili ako skrbnik odbije dati pristanak za posvojenje djeteta bez opravdana razloga (čl. 192. st. 3. ObZRH 2014).

radnje u postupku te kako je sud trebao postupiti u slučaju suprotnosti tih radnja. Čini se da je centar za socijalnu skrb prema čl. 343. st. 2. ObZRH-a 2003 imao položaj (privremenog) zakonskog zastupnika djeteta.

Treba primijetiti da je novim ObZRH-om 2014 napušteno rješenje prema kojemu se centar za socijalnu skrb mogao kao stranka pridružiti svakom postupku koji je bila pokrenula druga osoba, ako je i on bio ovlašten za pokretanje toga postupka (čl. 274. st. 2. ObZRH 2003).⁵² Unatoč tome, centar za socijalnu skrb će trebati uključiti – bilo na inicijativu samog centra, suda ili osobe koja je pokrenula postupak – u određene obiteljske izvanparnične (i ovršne postupke) jer on u njima ima položaj nužne stranke (*arg. ex:* čl. 354. st. 1. u vezi s čl. 436. st. 1. t. 4,⁵³ čl. 486, čl. 513. st. 2. ObZRH 2014). Centar za socijalnu skrb mora biti obuhvaćen postupkom kao stranka ako se odlučuje o mjerama za zaštitu prava i dobrobiti djeteta (čl. 486. ObZRH 2014) ili o ovrsi radi predaje djeteta (čl. 513. st. 2. ObZRH 2014), neovisno je li on pokrenuo te postupke (*arg. ex:* čl. 354. st. 1, čl. 436. st. 1. t. 4. ObZRH 2014). U tim postupcima centar za socijalnu skrb ima položaj stranke sa samostalnim ovlastima (*arg. ex:* čl. 354. st. 3, čl. 436. st. 1. t. 4. ObZRH 2014), on se ne pridružuje niti jednoj od stranaka (uključujući i dijete kao stranku), odnosno ne dolazi do zasnivanja (jedinstvenog) suparničarstva,⁵⁴ niti on ima položaj „trećega” (običnog, sporednog umješača).⁵⁵

U postupku u kojem centar za socijalnu skrb ima položaj stranke ovlašten je iznositi činjenice koje druge stranke nisu navele, predlagati dokaze i podnositi pravne lijekove (čl. 354. st. 3. ObZRH 2014). Ako sud centru za socijalnu skrb ne bi omogućio da sazna za činjenice i dokaze koje je utvrđivao, odnosno izvodio po službenoj dužnosti, kao i da se o svemu tome izjasni, odnosno da postavlja svoje zahtjeve, da ih činjenično, dokazno i pravno potkrepljuje te da se izjasni o zahtjevima i navodima drugih stranaka u postupku, bila bi počinjena apsolutno bitna povreda odredaba (izvan)parničnog postupka zbog koje bi se odluka mogla pobijati (povreda načela saslušanja stranaka; *arg. ex:* čl. 354. st. 2. t. 6. ZPPRH u vezi s čl. 346, čl. 445. st. 1. ObZRH 2014).

52 O različitim shvaćanjima o položaju centra za socijalnu skrb prema čl. 274. st. 2. ObZRH-a 2003 (kad se kao stranka pridruživao postupku na čije je pokretanje bio ovlašten) vidi u: Aras, S., 2009, Centar za socijalnu skrb u ulozi stranke i umješača (intervenijenta) u statusnim i alimentacijskim postupcima, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, 59(2-3), str. 499–512, s bibliografskim uputama.

53 ObZRH 2014, među općim odredbama o obiteljskim izvanparničnim postupcima, određuje stranke u tim postupcima. Tako su stranke u izvanparničnom postupku, među ostalim, svaka osoba, tijelo ili oblik udruživanja koja na temelju zakona treba uključiti u postupak (čl. 436. st. 1. ObZRH 2014).

54 Vidi čl. 201. ZPPRH-a.

55 Vidi čl. 206. ZPPRH-a.

4. CENTAR ZA SOCIJALNU SKRB KAO (PRIVREMENI) ZAKONSKI ZASTUPNIK DJETETA

Novim Obiteljskim zakonom (2014) izvršene su određene intervencije u odredbe o zastupanju djeteta u obiteljskim sudskim postupcima, i to kako od strane roditelja,⁵⁶ tako i od strane centra za socijalnu skrb. Osim toga, ustrojena je i nova ustanova za zastupanje djece (i odraslih osoba) koja je nazvana Centar za posebno skrbništvo (čl. 544–550. ObZRH 2014).⁵⁷

U odnosu na ObZRH 2003, ObZRH-om 2014 došlo je do širenja kruga postupaka u kojima je centar za socijalnu skrb ovlašten zastupati dijete kao (privremeni) zakonski zastupnik te je uređen položaj roditelja u slučajevima kad centar zastupa dijete. Mogu se razlikovati slučajevi kada je ovlast centra za socijalnu skrb za zastupanje djeteta paralelna ovlasti roditelja te kada ona isključuje ovlast roditelja za zastupanje djeteta.

Centar za socijalnu skrb ovlašten je i dužan zastupati dijete u postupku radi utvrđivanja očinstva ako na to pristane majka djeteta (čl. 68. st. 2. u vezi s čl. 383. st. 4. ObZRH 2014), te u postupku u sporovima radi uzdržavanja ako na to pristane roditelj s kojim dijete stanuje (čl. 424. st. 2. ObZRH 2014). Pritom roditelj daje centru za socijalnu skrb pristanak za zastupanje djeteta u obliku pisane suglasnosti (*arg. ex* čl. 68. st. 2. ObZRH 2014), i to, treba uzeti, prije pokretanja sudskog postupku ili tijekom postupka koji je roditelj pokrenuo kao zakonski zastupnik djeteta (*arg. ex*: čl. 68. st. 2. u vezi s čl. 383. st. 4, čl. 424. st. 2. ObZRH 2014). Uz centar za socijalnu skrb, majka djeteta odnosno roditelj s kojim dijete stanuje ovlašten

56 Kao i prema ObZRH-u 2003, tako i prema novom uređenju, roditelji mogu zajednički ostvarivati roditeljsku skrb (*arg. ex*: čl. 99. st. 1. ObZRH 2003; čl. 104. st. 1. ObZRH 2014). Međutim, prema ObZRH-u 2014 roditelji mogu zajednički ostvarivati roditeljsku skrb samo na temelju sporazuma o načinu ostvarivanja zajedničke roditeljske skrbi, a koji Zakon naziva plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi (čl. 104. st. 1. i 2, čl. 106. st. 1. ObZRH 2014). ObZRH 2014, različito od ObZRH-a 2003, izriječno propisuje slučajeve zastupanja djeteta od strane jednog roditelja, i to onog roditelja s kojim dijete stanuje, neovisno o tome ostvaruju li roditelji zajednički roditeljsku skrb (čl. 470. st. 2, čl. 474. st. 2. ObZRH 2014). Tako dijete zastupa roditelj s kojim dijete stanuje u pojednostavljenom izvanparničnom postupku radi određivanja uzdržavanja (čl. 474. st. 2. ObZRH 2014) te u izvanparničnom postupku radi odobravanja sporazuma o uzdržavanju djeteta (čl. 470. st. 2. ObZRH 2014). Također, samo jedan roditelj (majka) zastupa dijete u sporu radi utvrđivanja očinstva (*arg. ex* čl. 383. st. 2. ObZRH 2014). O zastupanju djeteta prema novom Obiteljskom zakonu (2014) vidi u: Aras, S., 2014a.

57 Vidi *supra* ad bilješka 33. Centar za posebno skrbništvo je osnovan te u vrijeme pisanja rada broji osam posebnih skrbnika. Vidi: http://www.mspm.hr/adresar_ustanova/centar_za_osebno_skrbnstvo, 23. 09. 2014.

je i dalje poduzimati radnje u postupku radi utvrđivanja očinstva odnosno radi uzdržavanja (čl. 383. st. 5, čl. 424. st. 3. ObZRH 2014). U slučaju suprotnosti radnja centra za socijalnu skrb i majke djeteta odnosno roditelja s kojim dijete stanuje sud će, uzimajući u obzir sve okolnosti, osobito dobrobit djeteta, prema svojem uvjerenju procijeniti hoće li uzeti u obzir radnju centra za socijalnu skrb ili majke djeteta odnosno roditelja djeteta (čl. 383. st. 6, čl. 424. st. 3. ObZRH 2014). Osim toga, majka odnosno roditelj djeteta mogao bi povući danu suglasnost centru za socijalnu skrb za zastupanje djeteta te preuzeti (samostalno) zastupanje djeteta u postupku (*arg. ex:* čl. 383. st. 5, čl. 424. st. 3. ObZRH 2014). Ako bi majka odnosno roditelj djeteta povukao danu suglasnost za zastupanje djeteta u postupku radi utvrđivanja očinstva odnosno radi uzdržavanja djeteta, radnje koje je poduzeo centar za socijalnu skrb kao (privremeni) zakonski zastupnik djeteta ne bi izgubile procesnopравни učinak, osim ako im taj učinak oduzmu (naknadne) radnje majke odnosno roditelja djeteta kao zakonskog zastupnika koje je sud, uzimajući u obzir sve okolnosti, osobito dobrobit djeteta, uzeo u obzir (*arg. ex:* čl. 383. st. 6, čl. 424. st. 3. ObZRH 2014).

Osim uz pisanu suglasnost roditelja djeteta, centar za socijalnu skrb dužan je u ime djeteta pokrenuti i voditi postupak radi uzdržavanja, odnosno radi povećanja uzdržavanja ako roditelj s kojim dijete stanuje to pravo ne ostvaruje iz neopravdanih razloga dulje od tri mjeseca od dana kad je dijete steklo to pravo (čl. 424. st. 4. ObZRH 2014). Također, centar za socijalnu skrb zastupa dijete u postupku radi uzdržavanja ako se o djetetu skrbi druga fizička ili pravna osoba (čl. 424. st. 5. ObZRH 2014).⁵⁸

ObZRH-om 2014 izrijekom je propisana dužnost centra za socijalnu skrb da kao (privremeni) zakonski zastupnik djeteta (*arg. ex:* čl. 355, čl. 424. st. 5. ObZRH 2014), uzimajući u obzir okolnosti slučaja, pokrene (adhezijski) postupak radi uzdržavanja uz izvanparnični postupak radi određivanja mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta, i to mjere oduzimanja prava na stanovanje s djetetom i povjeravanja svakodnevne skrbi o djetetu (čl. 161. st. 4. ObZRH 2014) te povjeravanja djeteta s problemima u ponašanju radi pomoći u odgoju (čl. 169. st. 5. ObZRH 2014). Uz to, *arg. a cohaerentia, a completudine ex* čl. 175. st. 2, čl. 355. i čl. 424.

58 I prema ObZRH-u 2003 centar za socijalnu skrb bio je ovlašten i dužan u ime i za račun djeteta pokrenuti i voditi parnicu o uzdržavanju odnosno za povećanje uzdržavanja ako je o djetetu skrivila druga fizička ili pravna osoba ili ako roditelj s kojim je dijete živjelo to pravo nije ostvarivao iz neopravdanih razloga duže od tri mjeseca od dana kad je ovršna isprava bila stekla svojstvo ovršnosti (čl. 234. st. 1. ObZRH 2003). Međutim, citirana odredba čl. 234. st. 1. ObZRH-a 2003 bila je otvorila određena načelno teorijska, ali i implementacijsko-praktična pitanja o položaju roditelja djeteta u slučaju kad centar zastupa dijete u postupku radi uzdržavanja. O položaju centra za socijalnu skrb te roditelja prema ObZRH-u 2003 vidi u: Aras, S., 2013, str. 289–292.

st. 5. ObZRH-a 2014, centar za socijalnu skrb kao (privremeni) zakonski zastupnik bio bi ovlašten te dužan pokrenuti i (adhezijski) postupak radi uzdržavanja protiv roditelja djeteta uz izvanparnični postupak radi lišenja prava na roditeljsku skrb.^{59 60}

U postupcima koje pokreće centar za socijalnu skrb u ime djeteta radi uzdržavanja, odnosno radi povećanja uzdržavanja u slučajevima ako roditelj s kojim dijete stanuje to pravo ne ostvaruje iz neopravdanih razloga dulje od tri mjeseca od dana kad je dijete steklo to pravo (čl. 424. st. 4. ObZRH 2014), te ako se o djetetu skrbi druga fizička ili pravna osoba (čl. 424. st. 5. ObZRH 2014), posebice u slučaju određivanja mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta (čl. 424. st. 4. u vezi s čl. 161. st. 4, čl. 169. st. 5, čl. 175. st. 2. ObZRH 2014), roditelj djeteta nije ovlašten uz centar poduzimati radnje u postupku u ime djeteta. Stoga kad centar za socijalnu skrb podnese zahtjev u ime djeteta, prestaju ovlaštenja roditelja za zastupanje djeteta u (adhezijskim) postupcima radi uzdržavanja (čl. 424. st. 6. ObZRH 2014).

Treba uzeti da bi centar za socijalnu skrb bio ovlašten za (privremeno) zakonsko zastupanje djeteta sve do pravomoćnosti postupka, pa i za podnošenje izvanrednih pravnih lijekova (*arg. ex* čl. 355. ObZRH 2014; *arg. a fortiori ex* čl. 354. st. 3. ObZRH 2014). Centar bi bio ovlašten – u onim slučajevima u kojima je zastupao dijete u (kognicijskom) postupku radi određivanja uzdržavanja – i na pokretanje ovršnog postupka u ime djeteta (čl. 527. st. 2. ObZRH 2014). Osim toga, centar za socijalnu skrb bio bi ovlašten i na pokretanje (adhezijskog) asekuracijskog postupka za određivanje privremene mjere radi uzdržavanja u svim onim slučajevima u kojima je ovlašten i dužan zastupati dijete u stvarima uzdržavanja (*arg. ex*: čl. 537. st. 2. u vezi s čl. 527. st. 2. ObZRH 2014).

U odnosu na zastupanje djeteta u obiteljskim sudskim postupcima u kojima se odlučuje o djetetovim pravima te interesima, ovlasti i dužnosti centra za socijalnu skrb se ne iscrpljuju samo u ulozi centra kao (privre-

59 U slučajevima u kojima je o djetetu skrbila druga fizička ili pravna osoba, posebice uslijed primjene mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta, praksa je pokazala da je pokretanje postupaka radi određivanja uzdržavanja protiv roditelja bila rijetkost, među ostalim, što su se mjere određivale u izvanparničnom postupak te je bilo upitno može li se uzdržavanje odrediti u (adhezijskom) postupku uz postupka radi određivanja mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta. O odmjeravanju uzdržavanja uz izricanje mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta vidi u: Aras, S., Odmjeravanje uzdržavanja uz izricanje mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta, u: Rešetar, B., Aras, S. (ur.), 2014, *Represivne mjere za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta*, Osijek, Pravni fakultet Sveučilišta u Osijeku, str. 41–65.

60 U izvanparničnim postupcima radi određivanja mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta (i) sud bi mogao, ako za to postoji potreba, po službenoj dužnosti odrediti privremenu mjeru radi uzdržavanja djeteta (*arg. ex* čl. 537. st. 1. ObZRH 2014).

menog) zakonskog zastupnika djeteta, već je u nadležnosti centra i imenovanje posebnih skrbnika djetetu iz Centra za posebno skrbništvo.⁶¹

Radi zaštite pojedinih osobnih i imovinskih prava i interesa djeteta, centar za socijalnu skrb ili sud će imenovati posebnog skrbnika: djetetu u postupku osporavanja majčinstva ili očinstva; djetetu u bračnim sporovima i drugim postupcima u kojima se odlučuje o roditeljskoj skrbi i osobnim odnosima s djetetom; djetetu u postupku izricanja mjera za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta iz nadležnosti suda; djetetu u postupku donošenja rješenja koje zamjenjuje pristanak na posvojenje; djetetu kad postoji sukob interesa između njega i njegovih zakonskih zastupnika u imovinskim postupcima ili sporovima odnosno pri sklapanju pojedinih pravnih poslova; djeci u slučaju spora ili sklapanja pravnoga posla između njih kad ista osoba nad njima ostvaruje roditeljsku skrb; djetetu stranom državljaninu ili djetetu bez državljanstva koje se bez pratnje zakonskoga zastupnika zatekne na teritoriju Republike Hrvatske⁶² te u drugim slučajevima ako je to potrebno radi zaštite prava i interesa djeteta (čl. 240. st. 1. ObZRH 2014).

5. CENTAR ZA SOCIJALNU SKRB KAO POMOĆNO TIJELO SUDA

ObZRH 2014, među općim odredbama o postupku pred sudom (čl. 345–367. ObZRH 2014), propisuje ulogu centra za socijalnu skrb kao pomoćnog tijela suda. Centar za socijalnu skrb ima ulogu pomoćnoga tijela suda (1) kad dostavlja nalaz i mišljenje po nalogu suda; (2) kad utvrđuje i dostavlja podatke o obiteljskim, imovinskim i socijalnim prilikama stranaka po nalogu suda te (3) kad pomaže sudu u postupcima određivanja privremenih mjera i ovrhe radi predaje djeteta i ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom (čl. 356. ObZRH 2014).

Uzimajući u obzir načelo žurnosti obiteljskih sudskih postupaka, Zakon sadrži i odredbe o rokovima u kojima je centar za socijalnu skrb

61 Ovlašt i dužnost centra da imenuje posebnog skrbnika djetetu u obiteljskim sudskim postupcima u kojima je potrebno osigurati djetetovo zastupanje neovisno od roditelja te djelatnika centra za socijalnu skrb konkurentna je onoj suda. Naime i sud je u određenim slučajevima ovlašten te dužan imenovati djetetu posebnog skrbnika iz Centra za posebno skrbništvo (*arg. ex:* čl. 240. st. 1. u vezi s čl. 479. st. 6, čl. 487, čl. 493. st. 5. ObZRH 2014). Vidi *supra ad* bilješka 33 i 57.

62 U slučaju djece stranih državljana ili djece bez državljanstva koja se bez pratnje zakonskoga zastupnika zateknu na teritoriju Republike Hrvatske, kao i u drugim slučajevima ako je to potrebno radi zaštite prava i interesa djeteta, centar za socijalnu skrb može imenovati posebnog skrbnika i izvan Centra za posebno skrbništvo (čl. 240. st. 1. t. 7. i 8. u vezi sa st. 5. ObZRH 2014).

dužan dostaviti stručnu procjenu, odnosno nalaz i mišljenje. Tako je centar za socijalnu skrb dužan dostaviti stručnu procjenu, odnosno nalaz i mišljenje zajedno s prijedlogom kojim pokreće postupak (čl. 357. st. 1. ObZRH 2014). Citiranu odredbu čl. 357. st. 1. ObZRH-a 2014, međutim, ne treba tumačiti na način da će sud s tužbom odnosno s prijedlogom centra za socijalnu skrb postupiti kao s neurednim podneskom ako ne sadrži stručnu procjenu, odnosno nalaz i mišljenje centra, te narediti ispravak odnosno dopunu podneska sukladno čl. 109. ZPPRH-a,⁶³ a da će se kao krajnja procesnopravna posljedica smatrati da je podnesak povučen, odnosno da će ga sud odbaciti (čl. 109. st. 4. ZPPRH). To stoga što je u obiteljskim sudskim postupcima naglašeno načelo oficijelnosti (*arg. ex* čl. 349. st. 1. i 2. ObZRH 2014) te istražno načelo (čl. 350. ObZRH 2014), kao i načelo zaštite dobrobiti djeteta (čl. 348. st. 1. ObZRH 2014). Stoga niti zahtjev centra za socijalnu skrb kao stranke kojim on pokreće postupak ne mora biti određen (*arg. ex*: čl. 348. st. 1, čl. 349. st. 1. i 2, čl. 350, čl. 426. i 437.⁶⁴ ObZRH 2014). Dakle, odredba čl. 357. st. 1. ObZRH-a za pravo je *lex imperfecta*. U tom smislu treba tumačiti i odredbu čl. 357. st. 2. ObZRH-a 2014 prema kojoj u slučaju kad centar ne pokreće (obiteljski sudski) postupak, dužan je izraditi i dostaviti stručnu procjenu, odnosno nalaz i mišljenje u roku koji odredi sud.

Položaj centra za socijalnu skrb kao pomoćnog tijela suda posebno je uređen u obiteljskim sudskim postupcima u kojim treba omogućiti djetetu izražavanje njegova mišljenja, u postupcima radi određivanja mjera za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta te u ovršnim postupcima radi predaje djeteta i ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom.

Položaj djeteta u obiteljskim sudskim postupcima u kojima se odlučuje o njegovim pravima i interesima novim je ObZRH-om 2014 redefiniran. Prvo, izrijekom je propisano da je dijete stranka u svim postupcima u kojima se odlučuje o njegovim pravima i interesima (čl. 358.

63 Ako podnesak nije razumljiv ili ne sadržava sve što je potrebno da bi se po njemu moglo postupiti, sud će podnositelju naložiti da podnesak ispravi odnosno dopuni u skladu s danom uputom i u tu svrhu mu vratiti podnesak radi ispravka ili dopune (čl. 109. st. 1. ZPPRH). U tom slučaju, sud će odrediti rok od osam dana za ponovno podnošenje podneska (čl. 109. st. 2. ZPPRH). Ako podnesak vezan za rok bude ispravljen odnosno dopunjen i predan sudu u roku određenom za dopunu ili ispravak, smatrat će se da je podnesen sudu onog dana kad je prvi put bio podnesen (čl. 109. st. 3. ZPPRH). Smatrat će se da je podnesak povučen ako ne bude vraćen sudu u određenom roku i ispravljen u skladu s dobivenom uputom suda a ako bude vraćen bez ispravka odnosno dopune, odbacit će se (čl. 109. st. 4. ZPPRH).

64 ObZRH 2014, među općim odredbama o izvanparničnim postupcima, propisuje da prijedlog kojim se pokreće postupak ne mora sadržati određen zahtjev, ali iz njega se mora zaključiti kakvu odluku ili drugu sudsku radnju predlagatelj traži te na kakvom činjeničnom stanju temelji to svoje traženje (čl. 437. ObZRH 2014).

ObZRH 2014), pa tako i u postupcima u kojima se odlučuje o pitanjima roditeljske skrbi i uzdržavanju djeteta a koji se vode pridruženo uz bračkorazvodni postupak (čl. 358. i 414. ObZRH 2014). Drugo, uređena je mogućnost priznavanja djetetu postupovne sposobnosti u stvarima u kojim se odlučuje o osobnim pravima i interesima djeteta (čl. 359. ObZRH 2014). Treće, osigurano je zastupanje djeteta neovisno od njegovih roditelja te djelatnika centara za socijalnu skrb u onim postupcima u kojima postoji sukob interesa među njima putem ustanove za zastupanje djece – Centra za posebno skrbiništvo (čl. 240. st. 1. ObZRH 2014). Četvrto, djetetu se jamči pravo na izražavanje mišljenja kroz propisivanje određenih dužnosti suda, centara za socijalnu skrb te posebnih skrbnika (čl. 360. ObZRH 2014).⁶⁵

U postupcima u kojima se odlučuje o osobnim pravima i interesima djeteta u kojima postoji spor među strankama sud će omogućiti djetetu koje je navršilo četrnaest godina da izrazi svoje mišljenje, osim ako se dijete tome protivi. Mišljenje djeteta utvrđuje se i u postupcima u kojima se odlučuje o imovinskim interesima djeteta. Sud će omogućiti djetetu da izrazi mišljenje na prikladnom mjestu u nazočnosti stručne osobe, ako procijeni da je to s obzirom na okolnosti slučaja potrebno (čl. 360. st. 1. ObZRH 2014). Ako je dijete mlađe od četrnaest godina, sud će omogućiti djetetu da izrazi mišljenje ako su za donošenje odluke od osobite važnosti utvrđivanje privrženosti djeteta roditelju ili drugoj osobi, okolnosti u kojima dijete živi, ili zbog drugih osobito važnih razloga. Sud će omogućiti djetetu da izrazi mišljenje, uz pomoć posebnog skrbnika ili druge stručne osobe (čl. 360. st. 2. ObZRH 2014). Međutim, sud koji vodi postupak nije dužan utvrđivati mišljenje djeteta kad za to postoje posebno opravdani razlozi koji se u odluci moraju obrazložiti (čl. 360. st. 3. ObZRH 2014).

Kako bi moglo ostvariti svoje pravo na izražavanje mišljenja, dijete mora biti obaviješteno o predmetu, tijeku i mogućem ishodu postupka na način koji je prikladan njegovoj dobi i ako ne postoji opasnost za razvoj, odgoj i zdravlje djeteta (čl. 360. st. 4. ObZRH 2014). Pritom obvezu obavještavanja djeteta imaju posebni skrbnik djeteta, sud ili stručna osoba centra za socijalnu skrb, ovisno o okolnostima slučaja, o čemu je sud dužan voditi računa (čl. 360. st. 5. ObZRH 2014).

Osnove suradnje centra za socijalnu skrb i suda u omogućavanju djetetu da izrazi svoje mišljenje detaljnije su uređene Pravilnikom o

65 Novi Obiteljski zakon (2014), među općim odredbama o obiteljskim sudskim postupcima, sadrži posebno poglavlje o sudjelovanju djeteta (i roditelja te drugih osoba u postupku) (čl. 358–363. ObZRH 2014). O položaju djeteta kao stranke, njegovoj postupovnoj sposobnosti, zastupanju te pravu na izražavanje mišljenja prema ObZRH-u 2014 vidi više u: Aras, S., 2014a.

načinu utvrđivanja mišljenja djeteta.⁶⁶ Naime, Pravilnik o utvrđivanju mišljenja djeteta propisuje tko se smatra stručnom osobom u smislu Zakona u nazočnosti koje sud može omogućiti djetetu starijem od četrnaest godina da izrazi svoje mišljenje ako procjeni da je to s obzirom na okolnosti slučaja potrebno (čl. 360. st. 1. ObZRH 2014), odnosno koja utvrđuje mišljenje djeteta mlađeg od četrnaest godina (čl. 360. st. 2. ObZRH 2014).

Stručnom osobom smatra se psiholog, a iznimno i druga stručna osoba odgovarajuće stručne spreme te stručnih znanja i vještina potrebnih za utvrđivanje mišljenja djeteta (čl. 2. st. 3. Pravilnika o utvrđivanju mišljenja djeteta). Pritom Pravilnik određuje da mišljenje djeteta (mlađeg od četrnaest godina) može utvrđivati i poseban skrbnik iz Centra za posebno skrbništvo (samo) ako ima stručna znanja i vještine potrebne za komunikaciju s djetetom i utvrđivanje mišljenja djeteta (čl. 3. st. 3, čl. 6. st. 1. Pravilnika o utvrđivanju mišljenja djeteta).

Pravilnik o utvrđivanju mišljenja djeteta propisuje i što se smatra prikladnim mjestom u kojem se djetetu mora omogućiti izražavanje mišljenja. Prikladnim mjestom smatra se prostor izvan sudnice opremljen i prilagođen za rad s djetetom, u kojem je nužno osigurati privatnost, sigurnost djeteta i nesmetan rad (čl. 5. st. 1. Pravilnika o utvrđivanju mišljenja djeteta). Nadalje, prikladno mjesto određeno je kao poseban prostor suda, poseban prostor centra za socijalnu skrb, Centra za posebno skrbništvo te drugi prostor kojeg odredi sud ukoliko je opremljen i prilagođen za rad s djetetom (čl. 5. st. 2. Pravilnika o utvrđivanju mišljenja djeteta).⁶⁷

Uzimajući u obzir okolnost da je ObZRH 2014 u većem dijelu stupio na snagu 1. rujna 2014. godine, kao i okolnosti da u Hrvatskoj nisu ustrojeni posebni obiteljski odjeli/sudovi koji bi raspolagali službom za stručnu pomoć mladima, a da je Centar za posebno skrbništvo tek ustrojen te broji osam posebnih skrbnika, pravnik s položenim pravosudnim ispitom, izvjesno je da će suci prilikom omogućavanja djetetu da ostvari svoje pra-

66 Pravilnik o načinu utvrđivanja mišljenja djeteta Republike Hrvatske iz 2014, *Narodne novine RH*, br. 106/14 (u daljnjem tekstu: Pravilnik o utvrđivanju mišljenja djeteta).

67 Izražavanje mišljenja djeteta može se omogućiti i putem videoveze, ako za to postoje tehničke mogućnosti (čl. 5. st. 3. Pravilnika o utvrđivanju mišljenja djeteta). Izražavanje mišljenja djeteta može se omogućiti u domu roditelja, uz suglasnost roditelja i ukoliko je moguće osigurati privatnost, sigurnost djeteta i nesmetan rad (čl. 5. st. 4. Pravilnika o utvrđivanju mišljenja djeteta). Osim toga, izražavanje mišljenja djeteta može se omogućiti u domu udomitelja ili fizičke osobe kod koje je dijete smješteno, odnosno u prostoru pravne osobe kod koje je dijete smješteno ukoliko je moguće osigurati privatnost, sigurnost djeteta i nesmetan rad (čl. 5. st. 5. Pravilnika o utvrđivanju mišljenja djeteta).

vo na izražavanje mišljenja tražiti pomoć psihologa centara za socijalnu skrb, kao i koristiti prostorije centara.

ObZRH-om 2014 potpuniye su i jasnije uređene dužnosti centra za socijalnu skrb kao pomoćnog tijela suda u postupcima radi određivanja mjera za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta. Pritom se dužnosti centra za socijalnu skrb ne iscrpljuju samo u pokretanju tih postupaka, izradi procjene ugroženosti djeteta, sveobuhvatne obiteljske procjene, odnosno nalaza i mišljenja (čl. 151. st. 2. i 3, čl. 152. st. 4, čl. 155. st. 1. t. 1, čl. 156. st. 3. i 4, čl. 165. st. 2, čl. 171. t. 3. i 4, čl. 172. st. 2, čl. 416. st. 1. t. 3. ObZRH 2014), već i u praćenju provedbe mjera za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta, izradi završnih izvješća o roditeljima i djeci, kao i u predlaganju daljnjih mjera (čl. 158. st. 3, čl. 163. st. 1, čl. 167. st. 3, čl. 169. st. 1. ObZRH 2014).

I tijekom ovršnog postupka radi predaje djeteta te ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom značajna je suradnja centra za socijalnu skrb i suda. Prisilno oduzimanje i predaju djeteta obavljaju u suradnji sud, centar za socijalnu skrb i policijski službenik za mladež na način da zaštite dijete u najvećoj mogućoj mjeri (čl. 516. st. 1. ObZRH 2014).⁶⁸ Osim toga, u ovršni postupak radi predaje djeteta, kao i u postupak ovrhe radi ostvarivanja osobnih odnosa, uvedena je mogućnost da sud dijete uputi na stručni razgovor ako to zahtijevaju okolnosti slučaja, posebice ako se dijete protivi predaji odnosno ostvarivanju osobnih odnosa (čl. 517. st. 2, čl. 525. st. 1. ObZRH 2014). Međutim, protivljenje djeteta koje je navršilo četrnaest godina ostvarivanju osobnih odnosa s roditeljem i nakon razgovora sa stručnom osobom⁶⁹ ima prema novom Obiteljskom zakonu značaj apsolutnog veta te će se prijedlog za ovrhu radi ostvarivanja osobnih odnosa odbiti (čl. 525. st. 2. ObZRH 2014).⁷⁰

68 ObZRH-om 2014 određeno je da će ministar nadležan za poslove pravosuđa propisati pravilnikom protokol o postupanju i suradnji suca, stručnog radnika centra za socijalnu skrb i policijskog službenika za mladež prilikom prisilnog oduzimanja i predaje djeteta (čl. 516. st. 2. ObZRH 2014). Iako je ministar nadležan za poslove socijalne skrbi donio sve pravilnike za provedbu ObZRH-a 2014 (*Narodne novine RH*, br. 106/14 od 2. 9. 2014), ovaj pravilnik o postupanju i suradnji suca, stručnog radnika centra za socijalnu skrb i policijskog službenika za mladež prilikom prisilnog oduzimanja i predaje djeteta koji bi trebao donijeti ministar nadležan za poslove pravosuđa nije još donesen. Predviđen je rok od tri mjeseca od dana stupanja na snagu ObZRH-a 2014 za donošenje pravilnika (čl. 560. ObZRH 2014).

69 Pritom ObZRH-a 2014 ne određuje tko se smatra stručnom osobom. Međutim, stručna osoba je određena Pravilnikom o utvrđivanju mišljenja djeteta, te bi se *mutatis mutandis* to trebalo primijeniti i u ovršnom postupku radi predaje djeteta te ostvarivanja osobnih odnosa.

70 Ovrha radi ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom (više) se ne može provesti prisilnim oduzimanjem i predajom djeteta (*arg. ex* čl. 523. st. 1. ObZRH 2014; čl. 348. u vezi s čl. 345. st. 1. ObZRH 2003).

6. CENTAR ZA SOCIJALNU SKRB I SPORAZUMNO RJEŠAVANJE OBITELJSKOPRAVNIH SPOROVA

6.1. OBVEZANO SAVJETOVANJE

Umjesto posredovanja prije razvoda braka (čl. 44–52. ObZRH 2003) koje je provodio centar za socijalnu skrb,⁷¹ ObZRH-om 2014 uređeno je obvezno savjetovanje te obiteljska medijacija kao postupci u vezi s obiteljskim odnosima koji se vode pred tijelima koja ne pripadaju sudbenoj vlasti (čl. 1. st. 1, čl. 320–344. ObZRH 2014).⁷²

Zakon je propisao svrhu obveznog savjetovanja kao oblik pomoći članovima obitelji da donesu sporazumne odluke o obiteljskim odnosima vodeći posebnu brigu o zaštiti obiteljskih odnosa u kojima sudjeluje dijete te o pravnim posljedicama nepostizanja sporazuma i pokretanju sudskih postupaka u kojima se odlučuje o osobnim pravima djeteta (čl. 321. st. 1. ObZRH 2014).

Obvezno savjetovanje provodi stručni tim centra za socijalnu skrb kojeg čine pravnik te socijalni radnik ili psiholog (čl. 321. st. 2. ObZRH 2014; čl. 4. st. 1, čl. 8. st. 1. Pravilnika o obveznom savjetovanju⁷³). Ono se provodi (1) prije razvoda braka u kojem postoje zajednička maloljetna djeca, te (2) prije pokretanja ostalih obiteljskih sudskih postupaka u vezi s ostvarivanjem roditeljske skrbi i osobnih odnosa s djetetom (čl. 322. ObZRH 2014). Međutim, obvezno savjetovanje se ne provodi prije pokretanja ovršnog postupka te postupka osiguranja u vezi s djetetom (čl. 321. st. 3. ObZRH 2014).

U obveznom savjetovanju sudjeluju članovi obitelji osobno i bez punomoćnika (čl. 321. st. 4. ObZRH 2014). Prema ObZRH-u 2014 sadržaj

71 ObZRH 2003 bio je odredio kao posredovatelje centar za socijalnu skrb, savjetovanište za brak i obitelj ili osobu ovlaštenu za pružanje stručne pomoći (čl. 46. st. 1. ObZRH 2003), te je 2. 1. 2006. i objavljen Pravilnik o uvjetima koje mora ispunjavati pravna ili fizička osoba za pružanje stručne pomoći u postupku posredovanja (*Narodne novine RH*, br. 1/06; u daljnjem tekstu: Pravilnik o ovlaštenim posredovateljima). Međutim, u praksi je posredovanje provodio (samo) centar za socijalnu skrb budući da odredba o drugim ovlaštenim posredovateljima nije našla svoju primjenu u praksi, među ostalim, stoga što je Pravilnik o ovlaštenim posredovateljima propisao da savjetovanište za brak i obitelj te osoba ovlaštena za pružanje stručne pomoći u postupku posredovanja – dakle, svi ovlašteni posredovatelji, uz iznimku centara za socijalnu skrb – mogu ostvariti prihode izravno naplatom od stranaka/korisnika (čl. 10. t. 1. Pravilnika o ovlaštenim posredovateljima).

72 Obvezno savjetovanje i obiteljska medijacija propisani su u posebnom, sedmom dijelu ObZRH-a 2014 (čl. 320–344. ObZRH 2014).

73 Pravilnik o obveznom savjetovanju Republike Hrvatske iz 2014, *Narodne novine RH*, br. 106/2014 (u daljnjem tekstu: Pravilnik o obveznom savjetovanju).

obveznog savjetovanja prije razvoda braka je (1) upoznavanje bračnih drugova o mogućnosti bračnog savjetovanja; (2) upoznavanje bračnih drugova o pravnim i psihosocijalnim posljedicama razvoda braka u odnosu na bračne drugove i djecu; (3) upućivanje bračnih drugova da su dužni voditi računa o djetetovoj dobrobiti prigodom uređenja spornih obiteljskih odnosa; (4) upoznavanje bračnih drugova sa sadržajem plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi i pružanje pomoći ako to zahtijevaju; (5) upoznavanje s prednostima obiteljske medijacije i informiranje bračnih drugova o dostupnim obiteljskim medijatorima; (6) informiranje bračnih drugova o obvezi odaziva prvom sastanku obiteljske medijacije, ako nema sporazuma;⁷⁴ te (7) upoznavanje bračnih drugova sa sudskim postupkom razvoda braka bez plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi (čl. 325. st. 1. ObZRH 2014). Citirane odredbe o sadržaju obveznog savjetovanja prije razvoda braka se na odgovarajući način primjenjuju i u slučaju prestanka izvanbračne zajednice djetetovih roditelja te potrebe da se urede pitanja koja se tiču zajedničke maloljetne djece (čl. 330. st. 2. ObZRH 2014; *arg. ex čl. 11. st. 2. ObZRH 2014*).

Zakon izrijekom propisuje posljedice nepostizanja sporazuma bračnih drugova/roditelja o pitanjima koja se tiču djece prije, odnosno tijekom obveznog savjetovanja. Ako se roditelji nisu sporazumjeli o planu o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, centar za socijalnu skrb će ih savjetovati da pokušaju postići sporazum u postupku obiteljske medijacije (čl. 327. st. 1. ObZRH 2014), te ih upozoriti da će sud – ako nema sporazuma o planu o zajedničkoj roditeljskoj skrbi – u postupku razvoda braka po službenoj dužnosti (1) donijeti odluku s kojim će roditeljem dijete stanovati, o roditeljskoj skrbi, o ostvarivanju osobnih odnosa s drugim roditeljem i o uzdržavanju djeteta; (2) omogućiti djetetu da izrazi svoje mišljenje (čl. 360. ObZRH 2014); te (3) djetetu imenovati posebnog skrbnika iz Centra za posebno skrbništvo (čl. 327. st. 2. ObZRH 2014). Osim toga, centar za socijalnu skrb će upozoriti bračne drugove/roditelje da sud u postupku razvoda braka može odrediti da troškove djetetova posebnoga skrbnika plaćaju roditelji (čl. 327. st. 3, čl. 366. st. 2. ObZRH 2014).

Uz odredbe o obveznom savjetovanju prije razvoda braka, ObZRH 2014 sadrži i posebne odredbe o obveznom savjetovanju prije pokretanja sudskih postupaka u vezi s djetetom (čl. 329–330. ObZRH 2014). Roditelji i drugi članovi obitelji odnosno dijete koje je navršilo četrnaest godina dužni su prije pokretanja sudskih postupaka o ostvarivanju roditeljske skr-

74 Međutim, odredbe o obvezatnosti prvog sastanka obiteljske medijacije, kao i o procesnopravnim posljedicama neodazivanja prvom sastanku obiteljske medijacije u odnosu na pokrenuti postupak radi razvoda braka stupaju na snagu (tek) 1. 1. 2015. (čl. 563. ObZRH 2014).

bi i osobnih odnosa s djetetom pokrenuti i sudjelovati u obveznom savjetovanju (čl. 329. st. 1. ObZRH 2014). Posebni ciljevi obveznog savjetovanja prije pokretanja sudskih postupaka u vezi s ostvarivanjem roditeljske skrbi i osobnih odnosa s djetetom su (1) upoznati sudionike savjetovanja na to da su dužni voditi računa o djetetovoj dobrobiti prigodom uređenja spornih obiteljskih odnosa; (2) upoznati sudionike o negativnim učincima sukoba u obitelji u odnosu na dijete i prednostima sporazumnog uređenja obiteljskih odnosa te dužnosti članova obitelji da razgovaraju s djetetom i uzmu u obzir njegovo mišljenje; te (3) upoznati sudionike o mogućnosti rješavanja spora u obiteljskoj medijaciji (čl. 330. st. 1. ObZRH 2014).

ObZRH 2014 sadrži i odredbe o pokretanju i provedbi obveznog savjetovanja (čl. 323. ObZRH 2014), o sadržaju izvješća centra za socijalnu skrb (čl. 324. ObZRH 2014),⁷⁵ o slučajevima neprovođenja obveznog savjetovanja (čl. 326. i 329. st. 2. i 3. ObZRH 2014), te posebne odredbe o zaštiti djeteta i postupanju u slučaju sumnje na obiteljsko nasilje (čl. 328. ObZRH 2014).

6.2. OBITELJSKA MEDIJACIJA

ObZRH 2014 određuje obiteljsku medijaciju kao postupak u kojem stranke nastoje sporazumno riješiti spor iz obiteljskih odnosa uz pomoć jednog ili više obiteljskih medijatora (čl. 331. st. 1. ObZRH 2014). Glavna svrha postupka obiteljske medijacije je postizanje plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi i drugih sporazuma u vezi s djetetom. Uz ostvarenje te svrhe, u postupku obiteljske medijacije stranke se mogu sporazumjeti i o svim drugim spornim pitanjima imovinske i neimovinske naravi (čl. 331. st. 3. ObZRH 2014).

Obiteljska medijacija je postupak u kojemu članovi obitelji sudjeluju dobrovoljno (čl. 320. st. 2. ObZRH 2014). Međutim, ako bračni drugovi/roditelji nisu postigli plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi prije odnosno tijekom obveznog savjetovanja, a žele se razvesti, moraju se odazvati prvom sastanku obiteljske medijacije (tzv. predmedijacijski postupak) prije pokretanja postupka radi razvoda braka (čl. 420. st. 3. ObZRH 2014).⁷⁶

75 Dužnosti socijalnog radnika odnosno psihologa te pravnika stručnog tima centra za socijalnu skrb, kao i sadržaj izvješća o provedenom obveznom savjetovanju uređuje već spomenuti Pravilnik o obveznom savjetovanju (čl. 4, 5, 8. i 9. Pravilnika).

76 Ako tužitelj ne dokaže da se odazvao prvom sastanku obiteljske medijacije, sud će tužbu radi razvoda braka odbaciti, osim u određenim slučajevima (kada se ne provodi obiteljska medijacija – čl. 332. ObZRH 2014) (čl. 379. st. 2. u vezi s čl. 54. st. 3–5, čl. 57. ObZRH 2014). Međutim, kako je već navedeno, odredbe o obvezatnosti prvog sastanka obiteljske medijacije, kao i o procesnopravnim posljedicama neodazivanja prvom sastanku obiteljske medijacije u odnosu na pokrenuti postupak radi razvoda braka stupaju na snagu (tek) 1. 1. 2015. (čl. 563. ObZRH 2014).

ObZRH-om 2014 propisano je da se obiteljska medijacija može voditi neovisno o sudskom postupku, također, prije pokretanja sudskog postupka, za vrijeme njegova trajanja ili nakon okončanja sudskog postupka (čl. 334. st. 1. ObZRH 2014). Pritom Zakon sadrži posebne odredbe o obiteljskoj medijaciji tijekom sudskog postupka (čl. 338. ObZRH 2014).

U slučaju da stranke tijekom sudskog postupka sporazumno predlože rješavanje spora u postupku obiteljske medijacije, sud će zastati s postupkom i odrediti im rok od tri mjeseca u kojem stranke mogu pokušati riješiti spor u postupku obiteljske medijacije (čl. 338. st. 1. ObZRH 2014). Ako sud procijeni da ima izgleda za sporazumno rješavanje spornih obiteljskih odnosa, on može predložiti strankama postupak obiteljske medijacije. Ako stranke pristanu na postupak obiteljske medijacije, sud će zastati s postupkom te odrediti rok od tri mjeseca u kojem stranke mogu pokušati spor riješiti u postupku obiteljske medijacije (čl. 338. st. 2. ObZRH 2014).⁷⁷

Novim Obiteljskim zakonom (2014) izriekom je propisano da se u postupcima obiteljske medijacije primjenjuju na odgovarajući način odredbe Zakona o mirenju⁷⁸ (čl. 333. ObZRH 2014), a čime su otklonjene prijašnje dvojbe o mogućnosti primjene Zakona o mirenju kao supsidijarnog izvora na posredovanje (medijaciju).⁷⁹

Obiteljski medijator u postupku obiteljske medijacije dužan je informirati sudionike da vode računa o dobrobiti djeteta (čl. 339. st. 1. ObZRH 2014), te može omogućiti djetetu izražavanje mišljenja uz pristanak obaju roditelja (čl. 339. st. 2. ObZRH 2014). Uz to, obiteljski medijator dužan je voditi računa da stranke prigodom postizanja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi ili drugoga sporazuma razumiju činjenično stanje i sadržaj sporazuma te ih uputiti na mogućnost provjere sporazuma od strane drugog stručnjaka (čl. 336. st. 1. ObZRH 2014).

Zakon sadrži odredbe o obliku sporazuma postignutog u obiteljskoj medijaciji te o postupanju obiteljskog medijatora u slučaju nepostizanja sporazuma. Plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi ili drugi sporazumi postignuti u postupku obiteljske medijacije moraju biti u pisanom obliku i potpisani od svih sudionika postupka (čl. 336. st. 2. ObZRH 2014). Prema

77 Ako stranke u roku od tri mjeseca koji je sud odredio za provođenje obiteljske medijacije nisu uspjele spor riješiti u postupku obiteljske medijacije ili ako stranke predlože nastavak sudskog postupka prije isteka toga roka, sud će nastaviti s postupkom (čl. 338. st. 3. ObZRH 2014). Prije odlučivanja o zastoju postupka sud je dužan procijeniti je li zastoj prikladan s obzirom na potrebu žurnog postupanja u predmetima u kojima se odlučuje o pravima i interesima djeteta (čl. 338. st. 4. ObZRH 2014).

78 Zakon o mirenju Republike Hrvatske iz 2011, *Narodne novine RH*, br. 18/11.

79 O Zakonu o mirenju kao supsidijarnom izvoru te posredovanju prije razvoda braka vidi u: Uzelac, A., Aras, S., Maršić, M., Mitrović, M., Kauzlarić, Ž., Stojčević, P., 2010, Aktualni trendovi mirnog rješavanja sporova u Hrvatskoj: dosezi i ograničenja, u: *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, 60(6), str. 1292–1298.

ObZRH-u 2014, plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi ili drugi sporazum postignut u postupku obiteljske medijacije stječe svojstvo ovršne isprave ako ga sud u izvanparničnom postupku odobri po zahtjevu stranaka (čl. 336. st. 3. ObZRH 2014).

Ako se stranke ne sporazumeju o planu o zajedničkoj roditeljskoj skrbi odnosno o drugom spornom obiteljskom odnosu, obiteljski medijator će u izvješću o obustavljanju postupka obiteljske medijacije navesti jesu li obje stranke aktivno sudjelovale (čl. 337. st. 1. ObZRH 2014), a što može biti relevantno prilikom sudskog odlučivanja o roditeljskoj skrbi (čl. 416. st. 2. t. 1. ObZRH 2014⁸⁰). Izvješće o obustavi obiteljske medijacije uručuje se sudionicima (čl. 337. st. 2. ObZRH 2014), te dostavlja sudu ako je sud zastao s postupkom radi provođenja obiteljske medijacije (čl. 337. st. 3. ObZRH 2014).

ObZRH-a 2014 propisuje da je obiteljski medijator nepristrana, neutralna i posebno educirana osoba koja je uvrštena u registar obiteljskih medijatora (čl. 331. st. 2. ObZRH 2014), kao i vođenje registra obiteljskih medijatora (čl. 341. ObZRH 2014) te edukaciju i kontinuirano usavršavanje obiteljskih medijatora (čl. 342. ObZRH 2014). Međutim, Zakon ne propisuje uvjete stručne osposobljenosti obiteljskih medijatora za upis u registar obiteljskih medijatora, već to prepušta pravilniku.

Donesen je Pravilnik o obiteljskoj medijaciji⁸¹ koji u čl. 2. propisuje uvjete stručne osposobljenosti obiteljskih medijatora. Tako obiteljski medijator je osoba upisana u Registar obiteljskih medijatora pri ministarstvu nadležnom za poslove socijalne skrbi (čl. 2. st. 1. Pravilnika o obiteljskoj medijaciji). U Registar obiteljskih medijatora može se upisati osoba koja ima završen poslijediplomski sveučilišni specijalistički studij iz obiteljske medijacije (čl. 2. st. 2. Pravilnika o obiteljskoj medijaciji). Iznimno, u Registar obiteljskih medijatora najkasnije do 1. siječnja 2018. može se upisati osoba koja kumulativno ispunjava sljedeće uvjete: (1) ima završen preddiplomski i diplomski sveučilišni studij ili integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij prava, socijalnog rada, psihologije, pedagogije, socijalne pedagogije ili edukacijske rehabilitacije; (2) ima najmanje dvije godine radnog iskustva u struci u stručnom radu s djecom, mladima i obitelji; (3) polaznik je poslijediplomskog sveučilišnog specijalističkog studija iz obiteljske medijacije s izvršenim svim nastavnim i praktičnim obvezama u prva tri semestra studija ili ima završenu edukaciju u trajanju od

80 Prije donošenja odluke o tome s kojim će roditeljem dijete stanovati, o roditeljskoj skrbi i osobnim odnosima s djetetom sud će posebno cijeniti spremnost svakog od roditelja na suradnju u postupku obveznog savjetovanja ili spremnost na sudjelovanje u obiteljskoj medijaciji (čl. 416. st. 2. t. 1. ObZRH 2014).

81 Pravilnik o obiteljskoj medijaciji Republike Hrvatske iz 2014, *Narodne novine RH*, br. 106/14 (u daljnjem tekstu: Pravilnik o obiteljskoj medijaciji).

najmanje 40 nastavnih sati koja obuhvaća poznavanje načela medijacije i njezina tijeka, tehnike pregovaranja i komunikacije, poznavanje dinamike obiteljskih odnosa i faza razvoja djeteta, poznavanje Obiteljskog zakona, a posebice prava djeteta te praktične vježbe, simulaciju i superviziju postupka (čl. 342. st. 1. ObZRH 2014) (čl. 2. st. 3. Pravilnika o obiteljskoj medijaciji). Međutim, ministarstvo će obiteljskog medijatora koji se upisao u Registar obiteljskih medijatora bez završenog poslijediplomskog sveučilišnog specijalističkog studija iz obiteljske medijacije po službenoj dužnosti izbrisati ako do 1. siječnja 2018. ne dostavi dokaz da je završio taj studij (čl. 2. st. 4. Pravilnika o obiteljskoj medijaciji).

Treba primijetiti da se Pravilnik o obiteljskoj medijaciji, već u svom naslovu, ne ograničava (samo) na obiteljsku medijaciju u sustavu socijalne skrbi te bi se stoga citirane odredbe čl. 2. Pravilnika o stručnoj osposobljenosti obiteljskih medijatora primjenjivale i na medijatore izvan sustava socijalne skrbi. Uz to, treba dodati i odredbe o snošenju troškova obiteljske medijacije. Prema ObZRH-u 2014, kad se obiteljska medijacija provodi od strane obiteljskih medijatora zaposlenih u sustavu socijalne skrbi, stranke ne plaćaju naknade za rad obiteljskih medijatora. Ako obiteljsku medijaciju provode drugi obiteljski medijatori, troškove njihova sudjelovanja snose stranke (čl. 343. ObZRH 2014). Stoga ne treba očekivati da će se razviti obiteljska medijacija u kojoj će sudjelovati suci, odvjetnici i dr. kao medijatori izvan sustava socijalne skrbi.

Uzimajući u obzir čl. 4. Pravilnika o obiteljskoj medijaciji, prema kojemu se obiteljska medijacija u sustavu socijalne skrbi provodi u posebnom prostoru centra za socijalnu skrb ili druge ustanove socijalne skrbi, opremljenom i prilagođenom za provođenje medijacijskih postupaka i savjetovanja, za potrebe grupnog ili individualnog oblika rada, u kojem je nužno osigurati privatnost i rad bez ometanja, za očekivati je da će se obiteljska medijacija provoditi u centrima za socijalnu skrb od strane njezinih djelatnika.

7. ZAKLJUČAK

7.1. SAŽETAK REZULTATA ISTRAŽIVANJA: EVALUACIJA NOVOG HRVATSKOG UREĐENJA NADLEŽNOSTI TE PROCESNIH ULOGA CENTRA ZA SOCIJALNU SKRB U OSTVARIVANJU OBITELJSKOPRAVNE ZAŠTITE DJECE

Obiteljski zakon Republike Hrvatske (2014) (i dalje) uređuje suradnju centra za socijalnu skrb i suda u posebnom poglavlju (čl. 353–357. ObZRH 2014), među općim odredbama o postupku pred sudom (čl. 345–

367. ObZRH 2014). Zakonom su, međutim, izvršene značajne intervencije u odredbe o sudjelovanju centra za socijalnu skrb u obiteljskim sudskim postupcima te o njegovoj suradnji sa sudom.

U hrvatskom uređenju prema ObZRH-u 2003 bila je zamjetna tendencija preklapanja uloga centra za socijalnu skrb u pojedinom obiteljskom sudskom postupku, a što je dovodilo u pitanje samu pragmatičnost uređenja te, posljedično, supstancijalno-procesnu zaštitu dobrobiti djeteta. Tako u (adhezijskim) postupcima o uzdržavanju djece, u postupcima ovrhe odluka o uzdržavanju te radi predaje djeteta roditelju, kao i postupcima osiguranja radi uzdržavanja, centar se mogao javiti u ulozi umješača (*arg. ex.:* čl. 274. st. 3. i 4, čl. 275. ObZRH 2003) te (privremenog) zakonskog zastupnika djeteta (*arg. ex.:* čl. 234, čl. 343. st. 2, čl. 357. st. 3. ObZRH 2003). Potom, sud je odlučivao o tome s kojim će roditeljem dijete živjeti, o susretima djeteta s roditeljem s kojim ne živi i o drugim sadržajima roditeljske skrbi u izvanparničnom postupku koje je, među ostalim, bio ovlašten pokrenuti i centar za socijalnu skrb kao stranka (*arg. ex.* čl. 100. st. 6. ObZRH 2003), a u koje je također trebao intervenirati kao umješač (*arg. ex.* čl. 275. st. 1. ObZRH 2003).

Uz preklapanje uloga centra za socijalnu skrb u pojedinim obiteljskim sudskim postupcima, bila je zamjetna i tendencija intervencije centra za socijalnu skrb kao umješača u sve obiteljske sudske postupke u kojima se odlučuje o pravima i interesima djece, neovisno o tome radi li se o privatnopravnom odnosu ili javnopravnom odnosu, odnosno je li ugrožena dobrobit djeteta te je stoga potrebna intervencija centra za socijalnu skrb (*arg. ex.* čl. 275. ObZRH 2003). Očiti primjer toga bili su (adhezijski i samostalni) postupci radi rješavanja pitanja s kojim roditeljem će dijete živjeti, o susretima i druženju te drugim sadržajima roditeljske skrbi.

Kako je u uvodnom dijelu rada već navedeno, u praksi je sudjelovanje centra za socijalnu skrb kao umješača u obiteljskim sudskim postupcima bilo ocjenjeno kao nezadovoljavajuće.⁸² ObZRH-om 2014 stoga je došlo do napuštanja uloge centra za socijalnu skrb kao umješača *sui generis* u obiteljske sudske postupke.

Prema novom Obiteljskom zakonu (2014) roditelji djeteta su prije svih pozvani da štite dobrobit svojega djeteta (*arg. ex.:* čl. 6. i 7. ObZRH 2014⁸³). Stoga je u procesnom smislu novim zakonom širom otvore-

82 Vidi *supra ad* bilješka 17.

83 Roditelji prije svih imaju pravo, dužnost i odgovornost živjeti sa svojim djetetom i skrbiti se o djetetu, a pomoć im se pruža i intervenira samo u slučaju potrebe (čl. 6. ObZRH 2014). Mjere kojima se zadire u obiteljski život prihvatljive su samo ako se zaštita ne može osigurati poduzimanjem blažih mjera te pružanjem preventivne pomoći i potpore obitelji (čl. 7. ObZRH 2014).

na mogućnost stranačke autonomije, uz kontrolna ovlaštenja suda.⁸⁴ To je postignuto kroz nove mehanizme izvansudskog rješavanja obiteljsko-pravnih sporova (obvezno savjetovanje i obiteljska medijacija), ali i kroz propisivanje izvanparničnih (pojednostavljenih) postupaka čiji je predmet postupka odobravanje pojedinih sporazuma roditelja a kako bi roditelji mogli raspolagati ovršnom ispravom (plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi – čl. 461–469. ObZRH 2014, sporazum o ostvarivanju osobnih odnosa – čl. 468. i 469. ObZRH 2014, sporazum o uzdržavanju – čl. 470–473. ObZRH 2014).

U slučaju da se roditelji ne mogu sporazumijeti o različitim sadržajima roditeljske skrbi, odnosno pitanjima koja se tiču njihove djece, položaj djeteta u spornim (parničnim) postupcima u kojima se odlučuje o različitim sadržajima roditeljske skrbi štiti se kroz institut posebnog skrbnika kao dječjeg zastupnika (čl. 240. ObZRH 2014) te propisivanjem posebnih dužnosti suda i posebnog skrbnika u omogućavanju djetetu da izrazi svoje mišljenje (čl. 360. ObZRH 2014). Međutim, ako je ugrožen djetetov život, zdravlje i/ili razvoj, ili postoji opasnost od ugroze, u procesnom smislu se dobrobit djeteta prema novom Obiteljskom zakonu štiti kroz propisivanje uloge centra za socijalnu skrb kao stranke obiteljskih sudskih postupaka radi određivanja mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta (čl. 354. st. 2. u vezi s čl. 486. ObZRH 2014), posebnih postupaka radi ostvarivanja roditeljske skrbi i osobnih odnosa s djetetom (čl. 354. st. 2. u vezi s čl. 479. st. 1. ObZRH 2014) te radi donošenja odluke koja zamjenjuje pristanak roditelja na posvojenje (čl. 354. st. 2. u vezi s čl. 493. st. 2. ObZRH 2014).

ObZRH-om 2014 napušteno je i rješenje prema kojemu se centar za socijalnu skrb mogao kao stranka pridružiti svakom postupku koji je bila pokrenula druga osoba, ako je i on bio ovlašten za pokretanje toga postupka (a što se u hrvatskoj doktrini označavalo terminom „intervenijenta s položajem samostalne stranke”⁸⁵) (čl. 274. st. 2. ObZRH 2003). Unatoč tome, i prema novom zakonu centar za socijalnu skrb će trebati uključiti – bilo na inicijativu samog centra, suda ili osobe koja je pokrenula postupak – u određene obiteljske izvanparnične (i ovršne postupke) jer on u njima ima položaj nužne stranke (*arg. ex:* čl. 354. st. 1. u vezi s čl. 436. st. 1. t. 4, čl. 486. i čl. 513. st. 2. ObZRH 2014). Tako centar za socijalnu skrb mora biti obuhvaćen postupkom kao stranka ako se odlučuje o mjerama za zaštitu prava i dobrobiti djeteta (čl. 486. ObZRH 2014) ili o ovrsi radi predaje djeteta (čl. 513. st. 2. ObZRH 2014), neovisno je li on pokrenuo te postupke (*arg. ex:* čl. 354. st. 1, čl. 436. st. 1. t. 4. ObZRH 2014).

84 Poticanje sporazumnog rješavanja obiteljskih odnosa zadaća je svih koji obitelji pružaju stručnu pomoć ili odlučuju o obiteljskim odnosima (čl. 9. ObZRH 2014).

85 Dika, M., 2008, str. 7–8, 291–295. Vidi *supra ad 3*.

Uloge centra za socijalnu skrb su redefinirane i na način da neke od postupaka koje je prije centar bio ovlašten pokretati kao (privremeni) zakonski zastupnik djeteta (čl. 107, čl. 343. st. 2. ObZRH 2003), on je sada ovlašten pokretati – ako za to postoji potreba – kao stranka (čl. 354. st. 2. t. 3. i 7. ObZRH 2014). Iako i u jednoj i u drugoj ulozi centar za socijalnu skrb vrši materijalnu funkciju stranke, sudjelovanje centra za socijalnu skrb kao (privremenog) zakonskog zastupnika djeteta prema ObZRH-u 2003 bilo je opterećeno stanovitim nedostacima na koje se nastojalo ukazati u ovom radu.

Tako je centar bio dužan pokrenuti u ime maloljetnog predlagatelja izvanparnični postupak radi donošenja odluke o susretima i druženju s maloljetnom sestrom ili bratom, odnosno polusestrom ili polubratom (čl. 107. st. 2. i 4. ObZRH 2003), odnosno izvanparnični postupak radi donošenja odluke o susretima i druženju s bivšim roditeljevim izvanbračnim drugom, odnosno bivšom maćehom ili očuhom (čl. 107. st. 3. i 4. ObZRH 2003), a trebalo je uzeti i izvanparnični postupak radi donošenja odluke o susretima i druženju s bakom, odnosno djedom (čl. 107. st. 1. ObZRH 2003; *arg. a cohaerentia, a completudine ex* čl. 107. st. 4. ObZRH 2003). Uz to, centar za socijalnu skrb mogao je podnijeti prijedlog za ovrhu radi predaje djeteta ako se roditelj s kojim je dijete trebalo živjeti nije protivilo pokretanju ovršnog postupka (čl. 343. st. 2. ObZRH 2003). U svim tim slučajevima bilo je otvoreno pitanje je li ovlaštenjem centra da kao (privremeni) zakonski zastupnik djeteta pokreće i vodi postupke ograničena roditeljska skrb, odnosno ovlast roditelja za zakonsko zastupanje djeteta u tim postupcima, te kakav je položaj roditelja djeteta u tim postupcima.

ObZRH-om 2014, predviđena je (i dalje) uloga centra za socijalnu skrb kao (privremenog) zakonskog zastupnika djeteta u postupku u sporu o uzdržavanju (čl. 355. u vezi sa čl. 424. st. 2, 4. i 5. ObZRH 2014) te u ovršnom postupku (čl. 527. st. 2. ObZRH 2014) i postupku osiguranja radi uzdržavanja (čl. 537. st. 2. ObZRH 2014). Međutim, u odnosu na ObZRH 2003, jasno je propisan položaj i ovlasti roditelja u slučaju zakonskog zastupanja djeteta od strane centra za socijalnu skrb (čl. 424. st. 3. i 6. ObZRH 2014). Također, brisano je rješenje o supsidijarnoj dužnosti centra za socijalnu skrb u odnosu na sud za pokretanje ovršnog postupka te postupka osiguranja radi uzdržavanja djeteta (čl. 234. st. 2. i 3. ObZRH 2003) budući da su te odredbe „zamačljivale” odgovornost suda i centra za socijalnu skrb. Novim zakonom jasno je propisano da je centar dužan tražiti ovrhu uzdržavanja na temelju odluke o uzdržavanju djeteta donesene u postupku u kojem je on zastupao dijete (čl. 527. st. 2. ObZRH 2014), odnosno ovlašten i dužan podnijeti prijedlog za donošenje privremene mjere radi uzdržavanja djeteta u slučajevima u kojima je prema odredbama ObZRH-a 2014 ovlašten zastupati dijete u stvarima uzdržavanja (*arg. ex:* čl. 537. st. 2. u vezi s čl. 527. st. 2. ObZRH 2014).

Novim Obiteljskim zakonom (2014), među ostalim, centar za socijalnu skrb prepoznat je i u Zakonu kao pomoćno tijelo suda (čl. 536. ObZRH 2014), čime su zatvorene rasprave o položaju centra za socijalnu skrb u postupku kad prema nalogu suda dostavlja nalaz i mišljenje, stručne procjene, podatke o obiteljskim, imovinskim i socijalnim prilikama te pomaže sudu u provođenju ovrhe radi predaje djeteta i ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom. Upravo je ta uloga centra za socijalnu skrb kao pomoćnog tijela suda značajno naglašena novim ObZRH-om. To se u prvom redu odnosi na određivanje i praćenje provedbe mjera za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta (čl. 356, čl. 357. u vezi s čl. 151. st. 2. i 3, čl. 152. st. 4, čl. 155. st. 1. t. 1, čl. 156. st. 3. i 4, čl. 158. st. 3, čl. 163. st. 1, čl. 165. st. 2, čl. 167. st. 3, čl. 169. st. 1, čl. 171. t. 3. i 4, čl. 172. st. 2, čl. 416. st. 1. t. 3. ObZRH 2014). Međutim, nije zanemariva niti uloga centra za socijalnu skrb kod omogućavanja djetetu da izrazi svoje mišljenje te povezano s time kod komunikacije djeteta s posebnim skrbnikom (čl. 360. ObZRH 2014). Uz to, treba pridodati i ulogu centra za socijalnu skrb u ovršnom postupku radi predaje djeteta te postupku radi ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom, a u kojima je novi zakon prepoznao vrijednost metoda stručnog rada centra za socijalnu skrb (čl. 517. st. 1, čl. 525. ObZRH 2014).

U kontekstu načela novog Obiteljskog zakona (2014) o odgovornosti roditelja za njihovu djecu te minimalne intervencije države u obiteljskopravne odnose (čl. 6. i 7. ObZRH 2014), novim zakonom ojačani su mehanizmi sporazumnog rješavanja obiteljskopravnih odnosa (čl. 9. ObZRH 2014). ObZRH 2014 umjesto posredovanja prije razvoda braka uređuje dva postupka, obvezno savjetovanje i obiteljsku medijaciju, koja nisu rezervirana samo za bračne drugove koji se razvode a imaju zajedničku djecu. Različito od posredovanja prije razvoda braka, svrha obveznog savjetovanja i obiteljske medijacije nije spašavanje braka već informiranje bračnih drugova/članova obitelji o pravima i dužnostima iz obiteljskih odnosa te promoviranje sporazumnog uređenje spornih obiteljskopravnih odnosa (iako će stručni tim centra za socijalnu skrb u okviru obveznog savjetovanja upoznati bračne drugove o mogućnosti bračnog savjetovanja (čl. 325. st. 1. t. 1. ObZRH 2014)).

7.2. ODREĐENE PROJEKCIJE *DE LEGE FERENDA*

Iako je novi Obiteljski zakon (2014) napravio značajne pomake u obiteljskopravnoj zaštiti djece, trebalo bi – posebice na području organizacijskog obiteljskog procesnog prava – *de lege ferenda*, razmisliti o daljnjim reformskim nastojanjima:

- (1) trebalo bi napustiti rješenja o centru za socijalnu skrb kao (privremenom) zakonskom zastupniku djeteta te zastupanje djeteta

u obiteljskim sudskim postupcima – u slučaju kad postoji kolizija interesa među njim i njegovim roditeljima odnosno kad je potrebno osigurati zastupanje djeteta neovisno o njegovim roditeljima – u potpunosti prebaciti u nadležnost ustanove za zastupanje djece, Centra za posebno skrbništvo, koji bi se trebao razviti u posebno odvjjetništvo za djecu. U tom kontekstu, bilo bi potrebno čim prije povećati broj posebnih skrbnika/dječjih zastupnika u Centru za posebno skrbništvo te nastojati na njihovoj interdisciplinarnoj specijalizaciji, odnosno usvajanju stručnih znanja i vještina potrebnih za komunikaciju s djetetom i utvrđivanje mišljenja djeteta. Također, trebalo bi uzeti u obzir i logističku dimenziju te poraditi i na prostornoj opremljenosti Centra za posebno skrbništvo kako bi on raspolagao prostorom koji bi se u smislu Pravilnika o utvrđivanju mišljenja djeteta smatrao prikladnim;

- (2) trebalo bi razmisliti o okrupnjavanju nadležnosti u obiteljskim stvarima u smislu da nadležnost u obiteljskim stvarima imaju samo određeni prvostupanjski sudovi u Hrvatskoj, i to sudovi u sjedištu županijskih sudova. Uz to, trebalo bi prebaciti iz nadležnosti centra za socijalnu skrb u nadležnost suda stvari zasnivanja posvojenja i skrbništva, pri čemu bi postupak oko pripreme za posvojenje i dalje ostao u nadležnosti centra za socijalnu skrb (te drugih ustanova socijalne skrbi i organizacija civilnog društva koje su ovlaštene za provođenje programa stručne pripreme za posvojitelje).⁸⁶ Uz tako ustrojene obiteljske odjele pri određenim prvostupanjskim sudovima, trebalo bi organizirati službu za sudsku pomoć mladima (socijalni radnici, socijalni pedagozi, psiholozi, defektolozi, pravnici i sl.), na koju bi se prenijela većina zadataka centra za socijalnu skrb kao pomoćnog tijela suda (prikupljanje podataka o osobnim, obiteljskim i socijalnim prilikama, davanje nalaza i mišljenja, pomoć pri utvrđivanju mišljenja djeteta i sl.). To bi svakako, uslijed olakšane i efikasnije suradnje suda te stručnog osoblja, utjecalo na brzinu obiteljskih sudskih

86 Kao što je to slučaj u pravnim sustavima germanskog pravnog kruga koji su najviše utjecali te utječu na hrvatsko građansko postupovno pravo. Tu se u prvom redu misli na Austriju te na Njemačku. Vidi dio drugi austrijskog Saveznog zakona o sudskom postupku u izvanparničnim pravnim stvarima (*Bundesgesetz über das gerichtliche Verfahren in Rechtsangelegenheiten außer Streitsachen, Außerstreitgesetz*) iz 2003, *BGBI*, br. I 2003/111 (u daljnjem tekstu: *AußStrG*). Vidi §§. 186–189. njemačkog Zakona o postupku u obiteljskim stvarima i stvarima dobrovoljne sudbenosti (*Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit*) iz 2008, *BGBI*, br. I S 2587.

postupaka. Također, uzimajući u obzir da su stručni suradnici predviđeni i Zakonom o sudovima za mladež Republike Hrvatske iz 2011,⁸⁷ bilo bi moguće organizacijski ustrojiti jednu službu za potrebe sudova za mladež te obiteljskih sudaca.⁸⁸ Trebalo bi poraditi i na prostornoj i tehničkoj opremljenosti prvostupanjanskih sudova s obiteljskim odjelima kako bi oni raspolagali prostorom koji bi se u smislu Pravilnika o utvrđivanju mišljenja djeteta smatrao prikladnim te tehničkom opremom za videovezu;

- (3) propisivanje obiteljske medijacije kao prikladnog foruma za sporazumno rješavanje obiteljskopравnih sporova svakako treba pozdraviti. Međutim, propisivanje i jačanje obiteljske medijacije (samo) u okvirima sustava socijalne skrbi, drugim riječima, centara za socijalnu skrb čiji djelatnici bi trebali završiti posljediplomski sveučilišni specijalistički studij iz obiteljske medijacije djeluje ograničavajuće na sam razvitak obiteljske medijacije. Osim toga, treba voditi računa da predmet plana/sporazum o pojedinim obiteljskopравnim odnosima nisu samo pitanja roditeljske skrbi (adresa stanovanja, ostvarivanje osobnih odnosa s djetetom, školovanje i sl.), već jesu i mogu biti i imovinskopravni odnosi unutar obitelji (uzdržavanje, podjela bračne stečevine i dr.) gdje bi za postizanje sporazuma (koji bi potencijalno bio i ovršna isprava) bilo potrebno i pravničko znanje.⁸⁹ Stoga bi bilo

87 Zakon o sudovima za mladež Republike Hrvatske iz 2011, *Narodne novine RH*, br. 84/11, 143/12, 148/13.

88 Tako, npr., u Austriji skrbničko tijelo za mladež (*Jugendwohlfahrtsträger*) svojim metodama stručnog rada pruža potporu sudu u ostvarenju javne zaštite dobrobiti djeteta, paralelno uz službu za sudsku pomoć mladima (*Jugendgerichtshilfe*) (§. 105. st. 1, §. 110. st. 4. st. 1. AußStrG). Služba za sudsku pomoć mladima (*Jugendgerichtshilfe*) uspostavljena je Zakonom o sudovima za mladež (*Jugendgerichtsgesetz*), BGBl, br. 1988/599 (u daljnjem tekstu: JGG), u okviru kaznenog sudovanja protiv maloljetnih počinitelja kaznenih djela, a u cilju podržavanja sudova i državnih odvjetništva u ispunjavanju njihovih uloga prema JGG-u (§. 47. st. 1. JGG). Osobe koje rade u službama za sudsku pomoć mladima izvještavaju, usmeno ili pisano, sud ili državno odvjetništvo o okolnostima koje su im sud odnosno državno odvjetništvo povjerilo. U kaznenim predmetima, kada osoba koja radi u službi za sudsku pomoć mladima usmeno izvještava, ima položaj svjedoka (§. 47. st. 2. JGG). Sud ili državno odvjetništvo mogu posebice povjeriti službama za sudsku pomoć mladima da prikupe sve okolnosti koje su relevantne za procjenu osobe i životnih uvjeta maloljetnika (§. 48. t. 1. JGG).

89 Nacrt prijedloga Obiteljskog zakona u verziji u kojoj je bio na prvom čitanju u Hrvatskom saboru sadržavao je odredbu prema kojoj ako se u obiteljskoj medijaciji rješavaju imovinsko-pravni odnosi stranaka, u postupku treba sudjelovati obiteljski medijator koji ima završen diplomski studij prava (čl. 331. st. 4. Nacrta prijedloga Obiteljskog zakona, prosinac 2013).

potrebno da se preispitaju uvjeti pod kojima se obiteljski medijatori mogu upisati u Registar obiteljskih medijatora i provoditi obiteljske medijacije, kao i koji obiteljski medijatori mogu provoditi obiteljske medijacije radi rješavanja imovinsko-pravnih odnosa stranaka;

- (4) potrebno je raditi na sustavnoj, interdisciplinarnoj edukaciji sudaca, posebnih skrbnika/dječjih zastupnika, djelatnika centara za socijalnu skrb te obiteljskih medijatora, posebice u ovom razdoblju početne primjene novog Obiteljskog zakona (2014).

LITERATURA

1. Aras, S., Odmjeravanje uzdržavanja uz izricanje mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta, u: Rešetar, B., Aras, S. (ur.), 2014, *Represivne mjere za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta*, Osijek, Pravni fakultet Sveučilišta u Osijeku.
2. Aras, S., Položaj djeteta u postupku prema novom Obiteljskom zakonu, u: Barbić, J. (ur.), 2014, *Novo uređenje obiteljskih sudskih postupaka*, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.
3. Aras, S., 2013, Uzdržavanje djece. Sudski alimentacijski postupci u domaćem i poredbenom pravu, Zagreb, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
4. Aras, S., 2009, Centar za socijalnu skrb u ulozi stranke i umješača (intervenijenta) u statusnim i alimentacijskim postupcima, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, 59(2–3).
5. Aras, S., 2009, Postupovna sposobnost djece u obiteljskim statusnim izvanparničnim stvarima, u: *Zbornik radova povodom 20. godišnjice Konvencije o pravima djeteta*, Zagreb, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
6. Aras, S., Milas Klarić, I., 2014, Primjena Konvencije o pravima osoba s invaliditetom u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini: stvarnost ili utopija?, u: *Zbornik radova II. međunarodne konferencije Bosna i Hercegovina i euroatlantske integracije. Trenutni izazovi i perspektive*, Bihać, Pravni fakultet Univerziteta u Bihaću, Centar za društvena istraživanja Internacionalnog Burč univerziteta, godina 2/broj 2, tom I.
7. Čulo Margaletić, A., 2014, *Mirno rješavanje obiteljskopravnih sukoba interesa*, Osijek, Pravni fakultet Sveučilišta u Osijeku.
8. Dika, M., 2008, *Građansko parnično pravo; Stranke, njihovi zastupnici i treći u parničnom postupku; IV. knjiga*, Zagreb, Narodne novine.
9. *Godišnja statistička izvješća o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2013. godini*, (http://www.mspm.hr/djelokrug_aktivnosti/socijalna_skrb/statisticka_izvjesca/godisnje_izvjesce_2013, 06. 09. 2014).
10. Mladenović, M., 1984, Osnovna konceptijska opredeljenja novog porodičnog zakonodavstva i njihov značaj za efikasnije ostvarivanje uloge suda i organa sta-

rateljstva u primeni porodičnog prava, u: *Saradnja suda i organa starateljstva u primeni novih porodičnih zakona* (Referati i saopštenja sa savetovanja održanog 17. i 18. maja 1984. godine na Pravnom fakultetu u Beogradu), Beograd, Institut za pravne i društvene nauke Pravnog fakulteta u Beogradu.

11. *Obrazloženje Konačnog prijedloga Obiteljskog zakona*, travanj 2014, (file:///C:/Users/Admin/Downloads/PZ_544.pdf, 28.07.2014).
12. Triva, S., Dika, M., 2004, *Građansko parnično procesno pravo*, 7. izd., Zagreb, Narodne novine.
13. Uzelac, A., Aras, S., Maršić, M., Mitrović, M., Kauzlarić, Ž., Stojčević, P., 2010, Aktualni trendovi mirnog rješavanja sporova u Hrvatskoj: dosezi i ograničenja, u: *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, 60(6).

Pravni izvori

1. Obiteljski zakon Republike Hrvatske iz 1998, *Narodne novine RH*, br. 162/98.
2. Obiteljski zakon Republike Hrvatske iz 2003, *Narodne novine RH*, br. 116/03, 17/04, 136/04, 107/07, 57/11 – v. čl. 52. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, 61/11, 25/13 – v. čl. 100. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku.
3. Obiteljski zakon Republike Hrvatske iz 2014, *Narodne novine RH*, br. 75/14, 83/14 – v. odluka USRH.
4. Porodični zakon SR Bosne i Hercegovine iz 1979, *Službeni list SRBIH*, br. 21/79.
5. Pravilnik o načinu utvrđivanja mišljenja djeteta Republike Hrvatske iz 2014, *Narodne novine RH*, br. 106/14.
6. Pravilnik o obiteljskoj medijaciji Republike Hrvatske iz 2014, *Narodne novine RH*, br. 106/14.
7. Pravilnik o obveznom savjetovanju Republike Hrvatske iz 2014, *Narodne novine RH*, br. 106/14.
8. Pravilnik o osnovnim elementima koje mora sadržavati stručno mišljenje u postupku posredovanja prije razvoda braka Republike Hrvatske iz 2005, *Narodne novine RH*, br. 32/05.
9. Pravilnik o uvjetima koje mora ispunjavati pravna ili fizička osoba za pružanje stručne pomoći u postupku posredovanja Republike Hrvatske iz 2005, *Narodne novine RH*, br. 1/06.
10. Savezni zakon o sudskom postupku u izvanparničnim pravnim stvarima (*Bundesgesetz über das gerichtliche Verfahren in Rechtsangelegenheiten außer Streitsachen, Außerstreitgesetz*) Republike Austrije iz 2003, *BGBI*, br. I 2003/111.
11. Ustav SFRJ iz 1974, *Sl. list SFRJ*, br. 9/74.
12. Zakon o braku i porodičnim odnosima SR Hrvatske iz 1978, *Narodne novine SRH*, br. 11/78, 45/89, 51/89 – pročišćeni tekst, 59/90.
13. Zakon o braku i porodičnim odnosima SAP Kosova iz 1984, *Sl. list SAPK*, br. 10/1984.
14. Zakon o braku i porodičnim odnosima SR Srbije iz 1980, *Sl. glasnik SRS*, br. 22/80.

15. Zakon o izmjeni Obiteljskog zakona iz 2004, *Narodne novine RH*, br. 136/04.
16. Zakon o izmjeni Obiteljskog zakona iz 2011, *Narodne novine RH*, br. 61/2011.
17. Zakon o izmjenama i dopunama Obiteljskog zakona iz 2004, *Narodne novine RH*, br. 17/04.
18. Zakon o izmjenama i dopunama Obiteljskog zakona iz 2007, *Narodne novine RH*, br. 107/07.
19. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2011, *Narodne novine RH*, br. 57/11.
20. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2013, *Narodne novine RH*, br. 25/13.
21. Zakon o mirenju Republike Hrvatske iz 2011, *Narodne novine RH*, br. 18/2011.
22. Zakon o odnosima roditelja i djece SR Crne Gore iz 1975, *Službeni list SRCG*, br. 54/75.
23. Zakon o parničnom postupku Republike Hrvatske, *Službeni list SFRJ*, br. 4/77, 35/91; *Narodne novine RH*, br. 26/91, 53/91, 91/92, 112/99, 88/01 – v. čl. 50. Zakona o arbitraži, 117/03, 88/05 – v. čl. 129. Zakona o izmjenama i dopunama Ovršnog zakona, 2/07 – v. odluku USRH od 20. prosinca 2006, 84/08, 96/08 – v. odluku USRH od 9. srpnja 2008, 123/08 – ispravak, 57/11, 148/11 – pročišćeni tekst, 25/13, 43/13 – rješenje USRH od 26. ožujka 2013.
24. Zakon o posebnim parničnim postupcima u porodičnim sporovima SR Makedonije iz 1978, *Službeni vesnik SRM*, br. 13/78.
25. Zakon o postupku u obiteljskim stvarima i stvarima dobrovoljne sudbenosti (*Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit*) Savezne Republike Njemačke iz 2008, *BGBI*, br. I S 2587.
26. Zakon o socijalnoj skrbi Republike Hrvatske iz 2013, *Narodne novine RH*, br. 157/13.
27. Zakon o sudovima za mladež (*Jugendgerichtsgesetz*) Republike Austrije iz 1988, *BGBI*, br. 1988/599.
28. Zakon o sudovima za mladež Republike Hrvatske iz 2011, *Narodne novine RH*, br. 84/11, 143/12, 148/13.

COOPERATION OF THE SOCIAL WELFARE CENTER AND THE COURT IN FAMILY COURT PROCEEDINGS – NEW CROATIAN FAMILY LAW FRAMEWORK

Slađana Aras Kramar

SUMMARY

The jurisdiction and roles of the social welfare center in family court proceeding are analysed in the context of family law protection of children pursuant to the new Family Act of the Republic of Croatia from 2014 (hereinafter: FARC 2014).

First, the role of the social welfare center as a party in family court proceedings is considered. Then, in the paper follows the analysis of the provisions of the FARC 2014 on the social welfare center as a (temporary) legal representative of the child and the body of assistance of the court. In analysing the role of the social welfare centre as a body of assistance of the court, the position of children in family court proceedings according to the new Croatian Family Act is taken into account.

In the separate, sixth part of the paper the methods are discussed of alternative dispute resolution of family matters (mandatory counselling and family mediation) according to the new FARC 2014, as well as the task of the social welfare center in their implementation.

In the final part of the paper, the author indicates the summary of research results and some of the *de lege ferenda* projections on cooperation of the social welfare center and the court, as well as on jurisdiction and roles of the center in family court proceedings. These projections are aimed to pragmatically regulation of procedures in family matters involving children and, consequently, better substantial-procedural protection of the welfare of the child.

Although the (new) third Family Act of the Republic of Croatia (2014) since its independence made significant changes in quality of the family law protection of children, the author's suggestion is that further steps should be made in the field of the organization of family justice.

First, the provisions on the social welfare center as a (temporary) legal representative of the child should be left. The representation of the child in family court proceedings in cases when there is a conflict of interest between him/her and his/her parents and when is necessary to ensure the representation of the child regardless of his/her parents should be fully provide through changes of the jurisdiction of the institution for representing children – the Center for Special Guardianship which should develop in the special attorney for children.

Secondly, we should think about changes of the jurisdiction in family matters in a way that only certain first instance courts in Croatia have this jurisdiction, as it is proposed for the courts at the seat of the county courts (family departments at first instance courts). In addition, the matters of adoption and guardianship should be transferred from the jurisdiction of the social welfare center in the jurisdiction of the court, whereby the procedure of preparing for the adoption will remain under the competence of the social welfare center (and other social welfare institutions and NGOs which are authorised to provide the program of professional training for adoptive parents). The service for judicial assistance to young people should be organised (and this service should be composed of social

workers, social pedagogues, psychologists, therapists, lawyers, etc). To this service should be transferred most of the tasks of the social welfare center as a body of assistance of the court.

Thirdly, the author welcomes the regulation on family mediation as an appropriate forum for the amicable resolution of family disputes. However, prescribing and strengthen family mediation (only) in the framework of the social welfare system, in other words, in the social welfare centers which employees should complete the postgraduate specialist study of family mediation is restrictive to the development of family mediation alone. The author suggests that is necessary to examine the conditions under which the family mediators may be registered in the Register of Family Mediators and provide family mediation, as well as which qualifications must have family mediators to provide family mediation in individual cases, taking into account the cases of property relations within the family.

Fourthly, it is necessary to work on a systematic, interdisciplinary training of judges, special guardian/child representatives, employees of social welfare centers and family mediators, in particular on improving of professional knowledge and skills to communicate with children and enabling children to express their views.

Keywords: social welfare center, court, party, intervening party, representative, child, proceedings, mediation, mandatory counseling, family mediation.

Dostavljeno Redakciji: 30. septembra 2014. god.

Prihvaćeno za objavljivanje: 9. decembra 2014. god.